



TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER: TOPLUMSAL KABUL VE UYUM ARAŞTIRMASI

Doç. Dr. M. Murat Erdoğan



Yönetici Özeti & RAPOR

Kasım 2014

www.hugo.hacettepe.edu.tr

TEŞEKKÜR

“Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” başlıklı bu çalışma Ocak-Ekim 2014 tarihleri arasında gerçekleştirildi. Dünyada eşi benzeri olmayan bu büyük kriz ile birlikte ortaya çıkan insanlık dramı, Türkiye’deki kabul kültürü ve uyum tartışmaları çalışmanın merkezinde yer almaktadır. Burada tartışmalara, yarım asır önce yurtdışına kitleler halinde giden Türk göçmenlerin yaşadıkları bazı sosyal tecrübeler de önemli çeşitlilik kazandırmıştır. Son derece dinamik, çok boyutlu ve karmaşık olan bu süreçte konuyla ilgili mümkün olduğunca kapsamlı ve ayrıntılı bir araştırma yapılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, konuyla ilgili teorik altyapı ve tartışmalardan daha fazla, farklı bilimsel yöntemlerle doğrudan alandan ve konunun uzmanları ile karar vericilerinden elde edilen bulguların analizine öncelik verilmiştir.

Ülkelerini terk etmek zorunda kalan ve sayıları Ekim 2014 tarihi itibarıyla 1 milyon 565 bini aşan Suriyeli sığınmacıyı misafir eden Türk halkının ortaya koyduğu fedakârlık ve iyi niyetin sürdürülebilir kılınması son derece önemlidir. “Geçici” ya da “kısmen kalıcılık” şeklinde de olsa birlikte barış ve huzur içinde yaşamının ipuçlarına ulaşmaya çalışan bu çalışmada, Türkiye’deki sığınmacıların durumunu ve sorunlarını tespit etmek ve önerilerde bulunmak amacıyla HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ GÖÇ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI MERKEZİ-HUGO içindeki 11 kişilik bir ekiple 6 ilde derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiş, ayrıca Türkiye’de Suriyeliler konusundaki “sosyal kabul” düzeyine ilişkin genel tabloyu görmek amacıyla Türkiye genelinde 20 ilde 1501 kişi ile Ekim 2014’te bir kamuoyu araştırması yapılmıştır.

Çalışma ekibinde yer alan ve bu çalışmanın temel bulgularına ulaşmakta büyük emek sarf eden araştırmacılarımız Yrd. Doç. Dr. Elif UZGÖREN ve Yrd.Doç. Dr. Ayselin YILDIZ, Arda AKÇİÇEK, İdil AKINCI, Deniz AYDINLI, Selin ÇAKAR, Tuğçe ÇETİNKAYA, F. Mine GÜLTEKİN, Eda SEVİNİN, Buket TENKE’ye katkılarından dolayı sonsuz teşekkür ediyorum.

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Türkiye ve Konrad Adenauer Stiftung-Türkiye desteği ile gerçekleştirilmiştir. Bu vesile ile Hacettepe Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. A. Murat TUNCER’e, IOM Türkiye Misyon Şefi Meera SETHI’ye, KAS Türkiye Yöneticisi Dr. Colin DÜRKOP’a sonsuz teşekkür ederim.

Bu çalışmaya büyük katkı ve destek sağlayan AFAD Başkanı Dr. Fuat OKTAY’a, Göç İdaresi Genel Müdürü Atilla TOROS’a, Gaziantep Valisi Erdal ATA’ya, Kilis Valisi Süleyman TAPSIZ’a, Suriyeli Sığınmacılar Koordinatör Valisi Veyssel DALMAZ’a, Gaziantep Vali Yardımcısı Nursal ÇAKIROĞLU’na, AFAD Müdahale Dairesi Başkanı Fatih ÖZER’e, Oxford Üniversitesi (COMPAS)’dan Dr. Franck DÜVELL’e, Koç Üniversitesi’nden Prof. Dr. Ahmet İÇDUYGU’ya, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (IGAM)’dan Metin ÇORABATIR’a ve çalışmamızda yer alan fotoğrafları bizimle paylaşma inceliğini gösteren Coşkun ARAL’a çok teşekkür ederim. Çalışmaya katkılarını anmadan geçemeyeceğim Hacettepe Üniversitesi Genel Sekreteri Prof. Dr. Mehtap TATAR, The Brookings Institution’dan Prof. Dr. Kemal KİRİŞÇİ, IOM’dan Meltem ERSOY, Mazen ABOULHOSN, HAYAD Derneği’nden Rahmi VARDI ve Ahmet Hamdi AYAN’a da ayrıca teşekkürü borç bilirim. Ayrıca büyük bir özveri ve hızla kamuoyu araştırmasını gerçekleştiren Optimar’a ve özel olarak da Yönetim Kurulu Başkanı Hilmi DAŞDEMİR’e teşekkür ederim. Bu rapor çalışmasını kitaba dönüştürme konusunda katkıları büyük olan Prof. Dr. Ayhan KAYA ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Fahri ARAL’a da ayrıca teşekkür ediyorum.

Sevgili eşim Dr. Armağan ERDOĞAN ve Rüya kızıma, bana verdikleri destek, teşvik ve sabır için özel olarak teşekkür ediyorum.

En büyük teşekkürün sahibi ise kuşkusuz 3,5 yılda 1,5 milyondan fazla Suriyeliyi konuk eden ve onlara destek vermeye çabalayan insanlarımızdır. Saygılarımla

Doç. Dr. M. Murat ERDOĞAN

TEŞEKKÜR	1
YÖNETİCİ ÖZETİ	3
ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE AMACI	9
TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER: STATÜ-SAYI-BULGU	12
HUGO ALAN ÇALIŞMASI: DERİNLEMESİNE MÜLAKATLAR.....	19
HUGO KAMUOYU ARAŞTIRMASI: "TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER ALGISI" BULGULARI:	25
a- KAMUOYU ALGISINDA SURİYELİ SİĞİNMACILAR KAMUOYU ARAŞTIRMASININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ	26
B. KAMUOYU ALGISINDA SURİYELİ SİĞİNMACILAR KAMUOYU ARAŞTIRMASI BULGULARI ..	27
1. SURİYELİLERİN KABULÜ VE KABULÜN DAYANAĞI:.....	28
2. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER NASIL TANIMLANIYOR	30
3. SURİYELİLER EKONOMİK YÜK MÜ?.....	30
4. SURİYELİLERE BİREYSEL YARDIM EĞİLİMİ:	31
5. ÇALIŞMA HAKLARI:	31
6. EĞİTİM	33
7. TOPLUMSAL GERİLİM	34
8. SURİYELİLERİN TÜRKİYE'DE KALICILIĞINA BAKIŞ	36
9. BİRLİKTE YAŞAM ve "KOMŞULUK" KONUSUNDAKİ ÖNGÖRÜLER	39
10. VATANDAŞLIK	41
11. SURİYELİLERİN KALICILIĞINA TÜRK TOPLUMUNUN BAKIŞI	42
12. TOPLUMSAL DUYARLILIK VE KRİZ YÖNETİMİ.....	44
MEDYA ANALİZİ	46
STK ANALİZİ	47
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ GÖÇ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI MERKEZİ-HUGO	48

YÖNETİCİ ÖZETİ¹

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO, Nisan 2011 tarihinden bu yana, ülkelerinde ortaya çıkan çatışma ortamı, ardından iç savaştan kaçarak “açık kapı politikası” çerçevesinde Türkiye’ye sığınan ve kendilerine “geçici koruma” sağlanan, Kasım 2014 itibari ile sayıları 1,6 milyonu aşan Suriyelilerin Türkiye’deki toplumsal kabul ve uyumu konusunu ele alan kapsamlı bir araştırma gerçekleştirmiştir. HUGO Müdürü Doç. Dr. M. Murat Erdoğan tarafından 11 kişilik ekiple 8 aylık sürede farklı bilimsel yöntemlerle gerçekleştirilen bu kapsamlı çalışma, dünyanın ve Türkiye’nin yaşadığı bu çok ciddi ve çok boyutlu krizin toplumsal kabul ve uyum yönünü ele almıştır. Araştırmada, hem Suriyelileri hem de Türk toplumunu anlamaya ve sağlıklı kamu politikalarının geliştirilmesi için öngörülerde bulunmaya çalışılmıştır. Çalışma çerçevesinde Türkiye’deki Suriyelilerin mevcut durumu, nitelikleri, memnuniyet düzeyleri, sorunları ve kalıcılık konusundaki yaklaşımları; bununla eş zamanlı bir biçimde Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılar konusundaki düşünceleri, beklentileri ve sorunları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma çerçevesinde Türkiye’nin 6 ilinde, sınır bölgesindeki Gaziantep, Kilis ve Hatay’da; sınır bölgesi dışında ise İstanbul, İzmir ve Mersin’de 72’si Suriyeli, 72’si yerel halktan olmak üzere toplam 144 kişi ile Şubat-Mart 2014’de derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiş, ayrıca Eylül-Ekim 2014 tarihleri arasında “Türkiye’deki Suriyeliler Algısı” başlıklı bir kamuoyu araştırması 20 ilde 1501 kişilik bir örneklemle gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalara ek olarak, 21 genel/ulusal, 56 yerel medya kuruluşlarının web üzerinden paylaştıkları haber, yorum ve değerlendirmeler üzerinden medya analizi yapılmış; bölgede ya da bölge dışında konuyla ilgili çalışmalar yapan 38 farklı ulusal ve uluslararası STK ile görüşmeler gerçekleştirilmiş, bu kurumların çalışmaları değerlendirilmiş ve konuyla ilgili çalışmalar yapan kamu kurumlarının neredeyse tamamının yöneticileri ve bölge yetkilileri ile görüşmeler yapılmış ve ayrıca bütün bu çalışmalar Hacettepe Üniversitesi’nde konunun uzmanları ve üst düzey yetkili kişilerle uluslararası bir çalıştayda ele alınmış, buradaki çıktılar da raporda değerlendirilmiştir.

Mart 2011’de başlayan rejim karşıtı gösterilerin ardından Suriye’de yaşanan gelişmeler dünyanın en büyük insani krizlerinden birisini yaratmıştır. 5 Kasım 2014 itibariyle

¹ “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” başlıklı çalışma, bütün ayrıntıları ile Kasım 2014 içinde Bilgi Üniversitesi Yayınevi tarafından kitap olarak yayınlanacaktır.

Türkiye’de 3,5 yılda 1,6 milyonu aşan sayıda Suriyeli bulunmaktadır. Bunların sadece % 13’ü 10 ildeki 22 kampta, geri kalan ise Türkiye’nin neredeyse tamamına yayılmış biçimde kamplar dışında yaşamaktadırlar. Türkiye’deki Suriyelilerin % 53’ünden fazlası 18 yaş altındaki çocuk ve gençlerden, % 75’ten fazlası ise özel koruma ihtiyacı içinde bulunan çocuk ve kadınlardan oluşmaktadır. Bu arada Türkiye’de 3,5 yılda doğan Suriyeli bebek sayısının 60 bini aştığı tahmin edilmektedir.

Suriye’de görünür bir gelecekte barışın ve huzurun tesis edilemeyeceğine ve buna bağlı olarak da sığınmacı akınının devam edeceğine ilişkin ciddi emareler bulunmaktadır. Bu süreç içinde Türkiye başta olmak üzere Suriye’ye komşu ülkeler zengin-gelişmiş Batılı ülkeler tarafından yalnız bırakılmıştır. Türkiye’nin 3,5 yılda yaptığı 4,5 milyar dolar harcama içinde dışarıdan gelen kaynak sadece 200 milyon dolar yani %4,5 civarındadır. Batı toplumları Türkiye’nin kendi iradesiyle uyguladığı “açık kapı” ve “geçici koruma” konusunda hassasiyetlerini sürekli dile getirmekle birlikte samimi destek sağlamaktan son derece uzakta durmaktadır. Özellikle Avrupa’nın *“Doğu sınırını mutlaka açık tutun, ama Batı sınırını kapatın, bize gelmesinler”* yaklaşımı her türlü etik ve vicdani sınırı zorlamaktadır. 3,5 milyon Suriyeli ülkesini terk etmek zorunda kalmışken, bu 3,5 milyon Suriyeli içinden gelişmiş ülkelere gidenlerin ya da gitmeleri taahhüt edilenlerin sayısı 123 binde yani % 3,5’te kalmıştır. Türkiye ve diğer komşu ülkeler evrensel “açık kapı” politikasının mağduru haline gelmişlerdir. Her bir komşu ülke için yaşanan uluslararası kriz bir iç krize dönüşme potansiyeli taşımaktadır. Bu durum gelecekteki krizlerde komşu ülkeleri daha temkinli ve hatta kapalı davranmaya itebilir ve çok ciddi insanlık dramları, katliamlar yaşanabilir.

Bu çalışma, Türkiye’de Suriyeliler konusunda zaman zaman ırkçılığa, yabancı düşmanlığına, nefrete varacak olumsuz tavırlara rağmen genelde toplumsal kabul düzeyinin olağanüstü yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Arada yaşanan protestolar ve olumsuz olaylar önemli sinyallerdir ama genel tabloyu değiştirmemektedir. Ancak toplumsal kabul ucu açık, sonsuz ve bugünkü hali ile sürdürülebilir bir durum değildir ve sınırlarına dayanmıştır. Türk toplumunun olağanüstü mali ve insani fedakârlıklarla ortaya koyduğu toplumsal kabulün devamı ancak sürecin toplumun da desteğini alacak ve katılımını sağlayacak bir yönetim ile sağlanabilir. *“Suriyelilerle birlikte yaşamak”* sadece *“onlar bizim kardeşlerimizdir”* söylemi ile sürdürülemez. Bu çalışma çerçevesinde yapılan kamuoyu araştırması, Türk toplumunun Suriyeliler ile arasında çok ciddi bir kültürel mesafe

koyduğunu, onlara vatandaşlık verilmesine hiç sıcak bakmadığını açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu nedenlerle bilimsel yöntemlerle verilerin toplanması ve politikaların bunun üzerine bina edilmesi son derece önemlidir. Önemli bir husus da kamunun sağlıklı veri paylaşımını bugüne kadar gerçekleştirememiş olmasıdır. Sürecin çok daha fazla “hak temelli” yürütülmesi, bu konuda evrensel hukuk kurullarının önemsinmesi ve sivil topluma mümkün olan en yüksek düzeyde inisiyatif verilmesi son derece önemlidir.

Türkiye'deki Suriyelilerin her geçen gün Türkiye'de sürekli olarak kalma eğilimleri artmaktadır. Bu durum dünyanın başka yerlerinde de gözlemlenen işin doğasına ilişkin bir durumdur. Her geçen gün yaşadıkları ülkede tutunmayı başaran insanlar, özellikle de ülkeleri daha kötü koşullara sahipse, hele de savaş ortamı varsa, geldikleri ülkede kalmayı tercih etmektedirler. Türkiye'de yaşayan Suriyeliler, ülkelerinde barış ve huzur ortamı sağlanırsa geri dönebileceklerini söyleseler de bunun kısa ve orta vadede imkânsızlaştığını da kabul etmektedirler. Yani Türkiye'deki Suriyelilerin çok ciddi bir bölümünün artık geri dönmeyecekleri ve sürekli olarak Türkiye'de yaşayacakları bir gerçekliktir. Bu gerçekliğin bu güne kadar Suriyelilere yönelik olağanüstü bir toplumsal kabul ve destek gösteren Türk toplumu ile paylaşılması ve onların desteğinin alınması gerekmektedir. Bunun birinci yolu da şeffaflık ve paylaşımdır. 3,5 yıllık sürede, Suriye'deki rejime yönelik, gelenlerin sayısına ve kalış sürelerine yönelik yapılan neredeyse bütün öngörülerde ortaya çıkan yanılgılar ve bilgi paylaşımındaki eksiklikler toplumdaki tedirginliği daha da artırmaktadır. Türkiye'nin “geçicilik” üzerine bina ettiği Suriyeliler politikası bir biçimde devam etmelidir ve hem Suriye'de barış ve huzurun sağlanması hem de Türkiye'deki Suriyelilerin geri dönüşü konusunda Türkiye özel çaba göstermek zorundadır. Ancak bununla eşzamanlı bir biçimde Türkiye'deki Suriyelilerin çok önemli bir bölümünün, yani en az 1 milyon Suriyelinin Türkiye'de sürekli olarak kalacağından hareketle birlikte yaşam (uyum) politikalarına başlanması gerekmektedir. Bu sayı daha sonrasında “aile birleştirmeleri” yolu ile daha da artma potansiyeline sahiptir. Bu konuda ilk önemli adım % 53'ünden fazlası 18 yaş altında olan Suriyeli çocuk ve gençlerin Türkçe öğrenmesini sağlamak ve böylece olağanüstü düşük seviyede olan (% 15) okullaşma oranlarını artırmak olmalıdır. İkinci önemli husus, yerel halkın hak kaybına uğraması ya da kamu hizmetlerinden faydalanmasında Suriyelilerden kaynaklanacak aksamaların yaşanmamasına özel çaba gösterilmesi gerektiğidir.

Türkiye’deki Suriyeliler konusu insani olduğu kadar, hatta zaman zaman ondan daha fazla iç ve dış politika konusu olarak gündeme gelmektedir. Bu da hükümete yakın olanlarla uzak olanların yaklaşımlarını farklılaştırmaktadır. Suriye’de rejim bugün yıkılsa bile artık yeni bir savaş ortamı yaşanmaktadır ve ne yazık ki bu durum kısa ve orta vadede değişmeyecek gibi görünmektedir. Ancak bugünden sonra kim kimi nelerle-nasıl, hangi hatalarla suçlarsa suçlasın, toplumsal gerçeklik kendi mecrasında yaşanacaktır. Buna hazırlıklı olmak gerekmektedir.

Evrensel olarak bütün kitlesel göç olaylarında “çalışma hakları” önemli bir yer tutar. Süreç çalışma hakları konusunda ve yerel halkın aldığı hizmetlerin Suriyelilerden kaynaklanan bir biçimde aksamasına engel olmayı önemseyen bir hassasiyetle yürütülmelidir. Aksi halde bu güne kadar ortaya konulan olgunluk ve yüksek düzeyde toplumsal kabul, kısa sürede nefrete ve düşmanlığa da dönüşebilir. Suriyelilere “misafir” demek her geçen gün zorlaşmakta ve tıpkı Türklerin Avrupa’da yaşadıkları tecrübelerde olduğu gibi bir kabulü değil, dışlamayı çağırıştırılmaktadır.

Suriyeliler krizi dünyanın ve Türkiye’nin gördüğü en ciddi krizlerden birisidir. Bu konuda Türk toplumunun ve devletin çabası son derece önemlidir. Konuyla birebir ilgili olan İçişleri Bakanlığı yetkilileri, AFAD, Kızılay vb kurumların çabaları her türlü takdirin ötesindedir. Bu çabaların devamı için eleştirilerin de yapıcı olması ve bölgede fedakârca çalışanların heyecan ve çabalarının takdir, teşvik edilmesi önemlidir.

Bu çalışma çerçevesinde yapılan araştırmalarda;

Suriyelilerin Türkiye’de olmaktan memnun ve mutlu oldukları, Türk halkına ve devlete müteşekkirdik oldukları, mümkünse ülkelerine geri dönmek istedikleri ancak bu ihtimalin her geçen gün azaldığını ifade ettikleri gözlenmiştir. Yine Türkiye vatandaşlık verirse hemen kabul edeceklerini beyan ettikleri, çalışma haklarının sağlanmasını ve böylece kendi ihtiyaçlarını kendilerinin gidermek istedikleri sıklıkla vurguladıklarını, kendilerine “misafir” denilmesinden rahatsızlık duyduklarını, Cenevre Anlaşmasına Türkiye’nin koyduğu Suriyelilerin bu nedenle mülteci olmalarını engelleyen “coğrafi çekince”nin kaldırılmasını talep ettikleri, nitelikli olanların mümkün olursa 3. ülkelere geçmek istedikleri, çocuklarının eğitim alamamasından son derece rahatsız oldukları, her geçen gün Türkiye’de kalmaya daha sıcak baktıkları gözlenmiştir.

Türkiye’de 18 ilde gerçekleştirilen kamuoyu araştırmasında ortaya çıkan genel bulgular şu şekilde sıralanabilir:

- Türkiye toplumunun Suriyeliler algısının ölçülmeye çalışıldığı bu araştırma, 3,5 yıldır Türkiye’de yaşayan ve 1,5 milyonu aşan nüfusun günlük hayatına doğrudan yansıyan pek çok etki ve risklerine rağmen Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki toplumsal kabul düzeyinin son derece yüksek olduğunu oraya koymaktadır.
- Türkiye’deki Suriyeliler konusunda toplumun ortaya koyduğu yaklaşım büyük ölçüde “hak temelli” bir anlayışa işaret etmektedir. Örneğin “savaş devam ediyor olsa bile geri gönderilmelidirler” önermesine çok ciddi bir karşı çıkış söz konusudur. Yine “din kardeşliği”, “komşuluk” vb hususlar yerine “zulümden kaçanlara destek” zihniyetinin ön planda olması dikkat çekicidir.
- Türk toplumunun yarısından fazlası Suriyelilerin ülkede kalacağına dair bir algıya sahiptir.
- Sınır komşuluğuna ve etnik-dini yakınlıklara rağmen Türk toplumunda Suriyelilere yönelik kültürel yakınlık hissi çarpıcı bir biçimde çok az oranda tespit edilmiştir. Yani bu konuda ciddi bir ötekileştirme söz konusudur. “Suriyeliler ile kültürel olarak aynı olduğumuzu düşünüyorum” önermesine destek sadece % 17’dir.
- Suriyelilerin çalışması konusunda da toplum ikiye ayrılmıştır.
- Türk toplumunun en büyük itirazı Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusunda ortaya çıkmaktadır. Bu çok net reddedilmektedir.
- Suriyelilerin yerel halkın işlerini ellerinden aldıklarına dair özellikle bölgede ciddi bir kaygı bulunmaktadır.
- Artık yeni sığınmacı alınmaması, Suriyelilerin kamplarda barındırılması ya da tampon bölge oluşturularak oralarda barındırılması gibi düşünceler yaygındır.
- Suriyelilerin Türkiye’de kalmalarının önemli sorunlar yaratacağına inanılmaktadır.
- Suriyelilerin Türkiye’ye ekonomik yük oldukları algısı yaygındır.
- Suriyelilerin huzuru ve düzeni bozacağına dair bir endişe gözlenmektedir.
- Türk toplumunun % 30’u Suriyelilere doğrudan ya da dolaylı olarak maddi-manevi destek olduklarını ifade etmektedir.
- Suriyeliler konusundaki tavır siyasal tercihlere göre ele alındığında AK Parti ile BDP-HDP, CHP ile MHP’nin görüş benzerliklerinin oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir.

“Bugün seçim olsa hangi partiye oy veririsiniz” sorusu çerçevesinde belirlenen siyasi görüşler ile önermeler arasındaki ilişkilendirmede, AK Parti ve BDP taraftarlarının Suriyeliler konusundaki yaklaşımlarının CHP-MHP’ye göre daha “sahiplenici” yönde olduğu gözlenmektedir.

- BDP-HDP’nin konuya yaklaşımında araştırmanın uygulandığı günlerde “Kobani” konusunun ve Suriye’den gelen Kürt asıllı Suriyelilerin Türkiye’ye kabulü konusunun gündemde olmasının önemli bir etki yaptığı düşünülebilir.
- Değerlendirmelerde “bölge illeri” ile “bölge dışı illeri” arasında genelde çok büyük farklılıklar olmadığı gözlenmektedir. Ancak bu farklılığın % 5’den fazla olduğu durumlarda konu ayrıca değerlendirilmiştir.

Türk devletinin ve Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılar konusunda ortaya koyduğu olağanüstü çaba ve katlanılan maliyet, uyguladığı bu “model” mutlaka dünya kamuoyu ile paylaşılmalıdır. 3,5 yılda 1,6 milyon sığınmacıyı kabul eden ve 4,5 milyar doların üzerinde harcama yapan bir ülkenin ve bu konuda son derece yüksek bir kabul gösteren Türk toplumun insan ve hak temelli ev sahipliği her türlü övgüyü ve gururu hak etmektedir. Gelişmiş ülkelerin adeta “*Doğu sınırını sonuna kadar açın, ama Batı sınırlarınızı sıkı sıkı kapatın bize gelmesinler*” şeklindeki politikası, Türkiye’nin yaptığının değerini de ortaya koymaktadır. Ancak bunun anlatılması hem Türkiye hem de bundan sonraki göç dalgaları için önemlidir.

Türkiye’nin Suriyeliler politikasının artık sadece “geçicilik” üzerine bina edilmesi mümkün görünmemektedir. “Geçicilik” beklentisi ile ertelenen, ötelenen ya da ihmal edilenler, gelecekte çok ciddi sorunları beraberinde getirebilir. Bu nedenle Suriyelilerin evlerine dönmesi konusunda iç ve dış politikada yapılması gerekenleri yaparken, çok önemli bir bölümünün Türkiye’de sürekli olarak kalacaklarına dair gerçekliği de görmek ve buradan hareketle de birlikte yaşam stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Stratejilerin geliştirilmesinde öncelikle bilgi temelli bir yaklaşımın egemen olması, konu uzmanlarının, akademisyenlerin, sivil toplumun, uluslararası kurum ve kuruluşların bilgi ve önerilerinden yararlanılması son derece önemlidir. “Kalıcılık” ile ilgili stratejilerin insan ve hak merkezli olması ve aynı zamanda Türk toplumunun bu konuda desteğinin alınması hayati önem taşımaktadır. Dönem, sorumlu-suçlu aramak dönemi değil, geleceğin huzurlu Türkiye’si için insan ve hak temelli çözüm üretme dönemidir.

TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLER: TOPLUMSAL KABUL VE UYUM²

ÇALIŞMANIN KAPSAMI VE AMACI

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi-HUGO, Nisan 2011’den bu yana, ülkelerinde ortaya çıkan çatışma ortamı, ardından iç savaştan kaçarak “açık kapı politikası” çerçevesinde Türkiye’ye sığınan ve kendilerine “geçici koruma” sağlanan, Ekim 2014 itibari ile sayıları 1 milyon 565 bini aşan Suriyelilerin Türkiye’deki toplumsal kabul ve uyumu konusunu ele alan kapsamlı bir araştırma gerçekleştirmiştir. HUGO Müdürü Doç. Dr. M. Murat Erdoğan tarafından 11 kişilik ekiple 8 aylık sürede farklı bilimsel yöntemlerle gerçekleştirilen bu kapsamlı çalışma, dünyanın ve Türkiye’nin yaşadığı bu çok ciddi ve çok boyutlu krizin toplumsal kabul ve uyum yönünü ele almıştır. Araştırmada, hem Suriyelileri hem de Türk toplumunu anlamaya ve sağlıklı kamu politikalarının geliştirilmesi için öngörülerde bulunmaya çalışılmıştır. Çalışma çerçevesinde Türkiye’deki Suriyelilerin mevcut durumu, nitelikleri, memnuniyet düzeyleri, sorunları ve kalıcılık konusundaki yaklaşımları; bununla eş zamanlı bir biçimde Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılar konusundaki düşünceleri, beklentileri ve sorunları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın önemli bir öngörüsü ise Türkiye’deki Suriyelilerin her geçen gün “geçici” olmaktan daha fazla “kalıcı” olmaya yöneldiğine dair bulgulardır. Çalışma, Türkiye’deki Suriyeliler konusunda, Türk toplumunun kabul düzeyinin son derece yüksek olduğu, ancak sınırların kendisini belli ettiğini, “misafirperverliğin” nefrete, düşmanlığa dönüşmesi potansiyelinin ciddiye alınması gerektiği, toplumsal kabulün sürdürülebilir olmasının ancak kapsamlı bir göç yönetimi ile söz konusu olabileceği öngörüsünde bulunmaktadır. Türkiye’deki Suriyeliler konusunun sadece insani değil, aynı zamanda siyasi özellikler taşıması, politika belirlenmesini daha da güçleştirmektedir.

² “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” çalışması, toplamda 250 sayfayı aşan bir kapsama sahiptir ve Aralık 2014 içinde Bilgi Üniversitesi Yayınları tarafından kitap olarak basılacaktır.

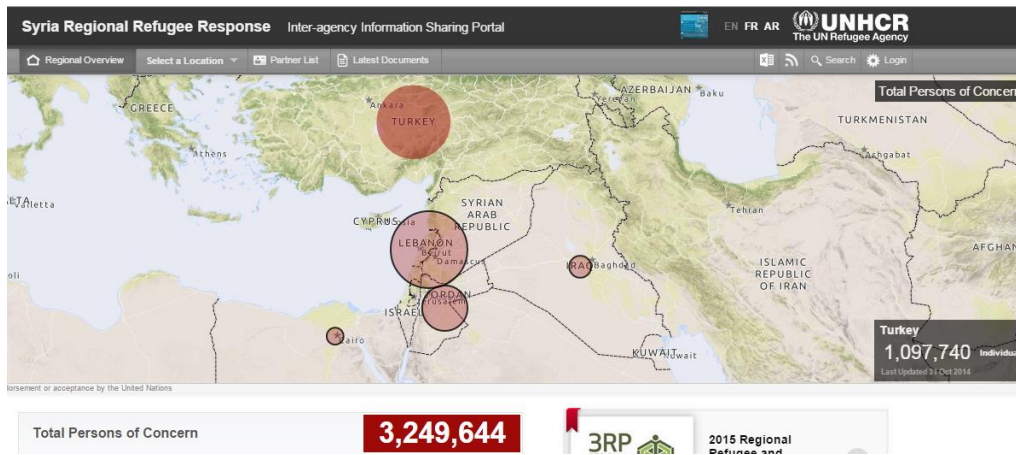
Bu çalışmanın en önemli arayışlarından birisi de sığınmacılar konusundaki sürecin nasıl yönetildiği ve neler yapılacağına ilişkin olmuştur. Türkiye’de krizin iyi yönetilmesi bakımından iki önemli hususun mutlaka değerlendirilmesi gerektiği de bu araştırmada dile getirilmektedir. Bunlardan birincisi, sağlıklı bir süreç yönetimi için kayıtlamanın olmazsa olmazlığı; diğeri ise Suriyeliler için hem geçicilik hem de kalıcılığa yönelik eş zamanlı stratejilerin geliştirilmesi gerekliliğidir. Türkiye’deki Suriyeliler konusu, bugün Suriye rejimi yıkılsa bile Türkiye’nin önümüzdeki on yıllarını etkileme potansiyeli olan bir konu olarak ele alınmak zorundadır. Yani politikaların “*Suriyeliler krizin bitimiyle yakın zamanda evlerine dönecekler*” varsayımı ile “*kriz uzayacak, bitse bile Suriye’deki ortam ya da Türkiye’deki cazibenden dolayı ciddi bir Suriyeli nüfus Türkiye’de kalacaktır*” varsayımı arasında bir noktada, her ikisinin de dikkate alındığı kısa-orta ve uzun vadeli stratejilerle geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye’deki toplumsal kabul düzeyinin, yaşanan bütün sorunlara rağmen olağanüstü yüksek düzeyde gerçekleştiği, ancak bunun kırılgan olduğu, sürdürülebilir olması için sürecin iyi yönetilmesi, “geçicilik” kadar “kalıcılık” stratejilerinin de acilen yapılması ve toplumun bilgisine ve desteğine sunulması gerektiği, bu araştırmanın en önemli bulgularındandır. Kısmen korumasız olan 911 km’lik sınır boyunca sürekli denetim yapma imkânı neredeyse imkânsızken, var olan Suriyeliler kadar yeni gelecekler için de önlemler alınması gerekmektedir.

Genel olarak yurtdışındaki Türkiye kökenliler konusunda ve doğrudan alanda akademik çalışmalar yapan bir kurum olarak, HUGO’nun gerçekleştirdiği Suriyeliler çalışmasının bir özelliği de 1 yıllık sözleşme ile Avrupa’ya çalışmaya gidip oradan bir daha dönemeyen ve kalıcı hale gelen, günümüzde sayıları 5 milyonu aşan yurtdışındaki Türklerin sosyal kabul, sosyal dışlanma, uyum vb konularındaki tecrübelerinden de yararlanılmış olunmasıdır.

ARAŞTIRMA ÇERÇEVESİNDE ŞU ÇALIŞMALAR YAPILMIŞTIR:

- **Derinlemesine mülakatlar:** Türkiye'nin 6 ilinde, sınır bölgesindeki Gaziantep, Kilis ve Hatay'da; sınır bölgesi dışında ise İstanbul, İzmir ve Mersin'de 72'si Suriyeli, 72'si yerel halktan olmak üzere toplam 144 kişi ile Şubat-Mart 2014 tarihleri arasında derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir.
- **Kamuoyu Araştırması:** "Türkiye'deki Suriyeliler Algısı" başlıklı kamuoyu araştırması 18 ilde 1501 kişilik bir örnekleme Eylül-Ekim 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.
- **Medya analizi:** 21 genel/ulusal, 56 yerel medya kuruluşunun web üzerinden paylaştıkları haber, yorum ve değerlendirmeler incelenmiştir.
- **STK analizi:** Bölgede ya da bölge dışında konuyla ilgili çalışmalar yapan 38 farklı ulusal ve uluslararası STK ile görüşmeler yapılmış, bu kurumların çalışmaları değerlendirilmiştir.
- **Uzman Görüşmeleri:** Konuyla ilgili çalışmalar yapan kamu kurumlarının neredeyse tamamının yöneticileri ve bölge yetkilileri ile görüşmeler yapılmış, ayrıca bütün bu çalışmalar Hacettepe Üniversitesi'nde konunun uzmanları ve üst düzey yetkili kişileriyle uluslararası bir çalıştayda ele alınarak, çıktıları raporda değerlendirilmiştir.

BMMYK tarafından 28 Kasım 2014 itibarı ile verilen "kayıt altındaki" Suriyeli sığınmacılar sayıları



TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER: STATÜ-SAYI-BULGU

- **“Açık Kapı Politikası”-“Geçici Koruma”:** Nisan 2011’den bu yana Suriye’de çıkan rejim karşıtı gösterilerin kanlı bir biçimde bastırılmasının yarattığı karmaşa ve ardından yaşanan iç savaş nedeni ile ülkelerinden kaçan Suriyelileri, uluslararası hukukun ve vicdanın gereğini yerine getirerek Türkiye “açık kapı politikası” çerçevesinde “geçici koruma” sağlayarak kabul etmiştir. Bu durum başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1951 Cenevre Anlaşması olmak üzere uluslararası hukuk ilkeleriyle uyumlu bir politikadır.
- **Sığınmacıların Sayısı ve Kalış Süreleri Süreci İçinde Öngörülemedi:** Başlangıçta 1-2-3 hafta olarak tahmin edilen ve sayıları en fazla 50-100 bin civarında olması beklenen Türkiye’deki Suriyelilerin kalış süreleri her geçen gün artmaktadır. Suriye’deki iç karmaşa ve savaş ortamı nedeni ile kalış sürelerinin daha da artacağı beklenmektedir. IŞİD’in Suriye’deki faaliyetlerinin artması ile birlikte ortaya çıkan yeni durum Kobani olayında yaşandığı gibi bir anda yüzbinlerce kişinin sınıra yığılmasına yol açabilecektir.
- **Türkiye’deki Suriyelilerin Sayısı:** 5 Kasım 2014’te konuyla ilgili Başbakan Yardımcısı Prof.Dr. N. Kurtulmuş’un da teyit ettiği üzere ülkedeki Suriyelilerin sayısı 1,6 milyonu aşmıştır.³ Aşağıda verilen tabloda da görüleceği üzere AFAD tarafından kamplarda ve İçişleri Bakanlığı tarafından kamplar dışında yaşayanlar ile ilgili verilen sayıların toplamı da 1,604,430’u bulmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından 31 Ekim 2014 itibari ile verilen sayı ise Türkiye’deki kayıt altına alınmış Suriyelileri gösterecek şekilde 1,097,740’dır. BMMYK, “kayıt altına alınmış” ibaresi ile verdiği ve her hafta güncellediği bu sayıları Türk makamlarından aldığını da belirtmektedir. Ancak kayıtlamanın sağlıklı yapılamaması ve özellikle de Suriye’ye yoğun giriş-çıkışların yaşanmasından dolayı bu sayının gerçek sayıdan az olduğu da çok olabileceği de iddia edilmektedir. Kayıt altına alma işlemlerini yürüten İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, kayıtlamanın 17 Kasım 2014’te tamamlanması için özel çaba göstermektedir. “Biometric” kayıtlama tamamlandığında Türkiye’deki Suriyelilerin sayısı net olarak ortaya çıkacaktır. Ancak Türkiye’deki toplam Suriyeli sayısının her halükarda 1 milyondan fazla olduğu konusunda şüphe bulunmamaktadır. Bu çalışmada 1,6 milyon sayısı esas alınmıştır.

³<http://cep.hurriyet.com.tr/detay/27525856> (Anadolu Ajansı)

- **Kamp-Kamp Dışı Sayıları:** Suriyeli sığınmacıların % 13-14'ü 10 ildeki 22 kampta ("barınma merkezi") yaşamakta, ama asıl büyük kitle yani en az 1,4 milyonu kamplar dışında, Türkiye'nin 81 ilinden 9'u hariç hemen her tarafına yayılmış olarak yaşamaktadır. Kamplar dışında en yüksek sayıda Suriyelinin yaşadığı şehir 330 bin kişi ile İstanbul'dur. İstanbul'dan sonra 253 bin kişi ile Gaziantep, 240 bin kişi ile Şanlıurfa, 204 bin kişi ile Hatay gelmektedir. Kilis 86 bin, Mardin 78 bin, Adana 61 bin ve Kahramanmaraş 60 bin Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Türkiye'nin 11 ilinde ise 10 ile 50 bin arası Suriyeli yaşamaktadır.
- **Kayıt Altına Alma:** 5 Kasım 2014 itibari ile Türkiye'deki bulunan 1,6 milyon civarındaki Suriyeliden 1 milyon 97 bininin kayıt altına alındığı açıklanmıştır. Bu, 500 bin üzerindeki Suriyelinin Kasım 2014 başları itibari ile henüz kayıt altına alınmadığını, kayıt altına alınanların oranının % 68 olduğunu göstermektedir. % 32 civarında ciddi bir açık söz konusudur. Son dönemde bu konuda ciddi bir çaba gösterilmekte ve kayıt altına alınanların sayısı artmaktadır. İçişleri Bakanlığı, kayıtlamanın 2014 sonuna kadar tamamlanması için BMMYK'nin teknik desteği ile yoğun çaba harcamaktadır. Kayıtlamada yaşanan sorunun, başlangıçta Suriyelilerin kayıtlanmasının "*zaten kısa zamanda geri dönecekleri*" düşünülerek "*gereksiz*" görülmesi, sonrasında ise hem kayıt altına girmek istemeyenler hem de çok yoğun sığınmacı akınının devam etmesi ile kontrolün güçleşmesiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Türkiye'deki Suriyelilerin kayıt altına alınamaması hem krizin yönetimini zorlaştırmakta hem de bizzat sığınmacıların güvenliği ve ihtiyaçlarının makul bir biçimde giderilmesinde sorunlara yol açmaktadır.
- **Çocuklar:** Türkiye'deki Suriyelilerin % 53,3'ü BM tarafından çocuk sayılan 18 yaş altındaki kişilerden oluşmaktadır.
- **Kadın ve Çocuklar:** Türkiye'deki Suriyeliler içinde özel koruma gerektiren çocuk ve kadınların oranı % 75'in üzerindedir.
- **Türkiye'de Doğan Suriyeli Bebekler:** Türkiye'de Nisan 2011-Ekim 2014 arasındaki 3,5 yılda kamplarda ve kampların bulunduğu 10 şehirde doğan Suriyeli bebek sayısının 30 bin olduğu açıklanmıştır. Kamplarda ve kampların bulunduğu illerde yaşayanların Türkiye'deki toplam Suriyelilerin yaklaşık yarısı olduğu dikkate alınırsa, Türkiye'de 3,5 yılda doğan toplam bebek sayısının 60 binin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir.

TÜRKİYE’DE KAMPLARDA YA DA KAMPLAR DIŞINDA BULUNAN SURİYELİLERİN İLLERE DAĞILIMI ⁴					
Türkiye’deki Toplam Suriyeliler: 1,604,430					
Kamplar Dışında Yaşayan Suriyeliler: 1,385,583 (% 86,5)					
Kamplarda Yaşayan Suriyeliler: 218,847 (%13,5)					
İL	SURİYELİ SAYISI	İL	SURİYELİ SAYISI	İL	SURİYELİ SAYISI
İSTANBUL	330,000	MERSİN	45,000	ÇORUM	250
GAZİANTEP	253,222	KONYA	45,000	BURDUR	250
	KD:220,000	ANKARA	30,000	ÇANAKKALE	200
	K: 33,222	BURSA	20,000	NEVŞEHİR	180
ŞANLIURFA	240,827	BATMAN	20,000	UŞAK	173
	KD:170,000	ŞIRNAK	19,000	ISPARTA	160
	K: 70,827	KOCAELİ	15,000	ESKİŞEHİR	150
HATAY	204,724	İZMİR	13,000	DÜZCE	150
	KD:190,000	ANTALYA	10,000	HAKKÂRİ	150
	K: 14,724	KAYSERİ	9,500	KIRIKKALE	150
KİLİS	86,418	DİYARBAKIR	5,000	SİVAS	150
	KD: 49,000	SAMSUN	1,230	ZONGULDAK	140
	K: 37,418	NİĞDE	1,100	AĞRI	100
MARDİN	78,103	AYDIN	1,000	AMASYA	100
	KD:70,000	ELAZIĞ	900	ERZURUM	80
	K: 8,103	DENİZLİ	800	ORDU	80
ADANA	61,002	YALOVA	780	RİZE	77
	KD: 50,000	MUĞLA	750	KARAMAN	75
	K: 11,002	SİİRT	700	KIRŞEHİR	70
K. MARAŞ	60,927	MUŞ	670	BİLECİK	50
	KD: 44,000	SAKARYA	670	BİNGÖL	50
	K: 16,927	VAN	600	ÇANKIRI	50
OSMANİYE	21,051	MANİSA	550	YOZGAT	50
	KD: 12,000	BALIKESİR	500	EDİRNE	50
	K: 9,051	AFYON	500	KARS	45
ADİYAMAN	12,524	TEKİRDAĞ	480	ARTVİN	40
	KD: 2,500	MANİSA	550	AKSARAY	40
	K:10,024	BİTLİS	400	KÜTAHYA	33
MALATYA	8,399	TRABZON	330	KIRKLARELİ	30
	KD: 850	TOKAT	320	BARTIN	20
	K: 7,549	BOLU	300	KARABÜK	10
SURİYELİ SİĞİNMACININ BULUNMADIĞI İLLER: TUNCELİ, BAYBURT, ARDAHAN, İĞDIR, SİNOP, KASTAMONU, ERZİNCAN, GİRESUN, GÜMÜŞHANE					

⁴ Bu tablodaki veriler “AFAD” ve “İçişleri Bakanlığı” açıklamalarından derlenmiştir. Kamp (Barınma Merkezi) olan yerlerde kamp içi sığınmacı sayıları AFAD’dan alınmıştır.

<https://www.afad.gov.tr/TR/icerikDetay1.aspx?icerikID=848&ID=16> (Erişim: 20 Ekim 2014) Kamplar dışında kalanlarla ilgili sayılar ise 1 Ağustos 2014’te dönemin konuyla ilgili Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay tarafından “İçişleri Bakanlığı Açıklaması” şeklinde basınla paylaşılmıştır. Bkz: Habertürk: 1 Ağustos 2014: “İl Türkiye’deki Suriyelilerin Sayısı:” <http://www.haberturk.com/gundem/haber/975425-istanbulda-sariyer-nufusu-kadar-suriyeli-yasiyor>. İçişleri Bakanlığı Açıklamasında verilen sayılara kampların da dâhil edilip edilmediğine dair bir bilgi verilmemiştir. Ancak AFAD’ın kamplar için verdiği sayıların bu listede yer almadığı anlaşılmış ve sayılar birleştirilmiştir. Tabloda gri ile işaretlenen kamp olan kentlerdir. Burada en üstte toplam sayı verilmiş, onun altında ise “K” ile kamplardaki, “KD” kamp dışındakilerin sayıları verilmiştir. BMMYK 2 Kasım 2014 itibarı ile Türkiye’deki kayıtlı Suriyelilerin sayısını 1,065,902 olarak açıklamaktadır.

- **Eğitim-OkullaşmaOranları Çok Düşük Düzeyde Kalmıştır:** Türkiye’de bulunan Suriyelilerin % 53’ünden fazlası 18 yaş altındaki çocuk ve gençlerdir. Suriyeli çocukların okullaşması konusunda hem başlangıçta kalıcılığın bu kadar uzayacağı öngörülemediğinden hem de eğitim dilinin Türkçe olmasından kaynaklanan biçimde çok büyük sorun yaşanmaktadır. Kamplar içinde durum nispeten iyi olsa da genelde okullaşma % 15-20 gibi bir düzeyde kalmıştır.
- **Etnik-dini özelliklerde değişim:** Suriye’den 11 Nisan 2011 sonrasında Türkiye’ye gelenlerin çok yüksek bir oranı Sünni Araplardan oluşmaktaydı. Ancak 2014’ten itibaren bölgede IŞİD şiddetinin artması ile Türkiye’deki Suriyelilerin etnik-dini yapısında ciddi bir çeşitlenme söz konusu olmuştur. Ezidiler, Ermeniler, Kürtler, gibi pek çok “Arap Sünni” olmayan Suriyelinin Türkiye’ye gelmesi, hem Türkiye’nin herkese insanlık adına kapıyı açmak söylemini doğrulamış, hem de başta Kürtler olmak üzere bölgede huzursuz olan ve Arap Sünnilerin gelişini bir politik tavır olarak görenlerin tedirginliği azalmıştır.
- **Maliyet ve Uluslararası Desteğin Azlığı:** Türkiye, Suriyeli mülteciler vesilesi ile olağanüstü yüksek bir maliyet ödemektedir. Bu maliyetin karşılanmasında dış dünyanın desteği son derece sınırlıdır. Ağustos 2014 itibari ile Türkiye’nin Suriyeliler için yaptığı mali harcamalar 4,5 milyar Amerikan dolarını aşmıştır. Ayrıca Türk STK’lar tarafından 635 milyon dolar destek sağlamıştır. Türkiye’ye bu süre içinde gelen dış destek 233 milyon dolarda, yani toplam harcamanın sadece % 4,1’inde kalmıştır. Temel ihtiyaçlar için BM tarafından yapılan “acil” çağrılara gelişmiş-zengin ülke ve kuruluşların gösterdiği ilgi son derece düşüktür. Örneğin 2014 için talep edilen para 3,7 milyar dolar, toplanan destek ise sadece % 50, yani 1,9 milyar dolardır. Bu tür fonlardan Türkiye’ye verilen pay ise son derece düşüktür (2014 için 70 Milyon USD). Bunda diğer ülkelerdeki ekonomik-mali imkanların Türkiye’ye göre daha yetersiz olması kadar, Türkiye’nin politik tercihleri de önemli rol oynamaktadır.
- **Uluslararası kamuoyunun insani paylaşım duyarsızlığı:** Gelişmiş-zengin ülkeler mali yük paylaşımında olduğu gibi ve hatta daha fazla, insani (sığınmacı) paylaşımında da olağanüstü çekingen ve yetersiz kalmıştır. Toplam Suriyeli sığınmacıların sadece % 2-3’ü bölgedeki 5

ülke (Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır) dışındaki gelişmiş-zengin ülkelerce alınmış ya da alınmaları taahhüt edilmiştir. Mali destek de BMMYK'nın acil ve oldukça mütevazı çağrılarına rağmen yeterince karşılanamamıştır. 3,5 yıl içinde Batılı ülkelerin almayı taahhüt ettikleri Suriyeli sığınmacı sayısı toplamda 120-130 bin civarındadır. Taahhütler de tam olarak yerine getirilmemektedir.

- **Batılı Ülkelerden Türkiye'ye Çağrı: "Doğu Sınırını Açın, Batı Sınırını Kapatın!":** Batılı ülkeler Türkiye'nin açık kapı politikasında son derece hassas davranmışlardır. Ancak aynı Batılı ülkelerde, özellikle de Avrupa Birliği'nde *"Doğu sınırınızı açın, sığınmacılar gelsin, ama Batı sınırınızı kapatın, bize gelmesinler"* mantığı açık bir biçimde gözlenmiştir.
- **Kriz Yönetimi:** Türkiye Nisan 2011'den bu yana Suriyeli sığınmacılar konusunda çok önemli bir çaba ortaya koymaktadır. Bu konuyla ilgili bir Başbakan Yardımcısı (önce Beşir Atalay, ardından Numan Kurtulmuş) özel görev yaparken, alanda "T.C. Başbakanlık Suriyeli Sığınmacılar Genel Koordinatörlüğü" oluşturulmuş ve 20 Eylül 2012 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile *"Türkiye'de bulunan Suriyeli sığınmacılar konusunda kamu kurumları arasındaki her türlü konunun koordinasyonu ile ilgilenmek üzere"* Gaziantep'te görev yapan bir Koordinatör Vali (Veysel Dalmaz) bu göreve atanmıştır. Ayrıca bütün Bakanlıkların ilgili birimleri bölge içi ve dışında Suriyeliler konusunda faaliyette bulunmaktadır.
- **Cenevre Sözleşmesi ve Protokol (1951-1967):** Türkiye'nin sığınmacılar-mülteciler konusundaki uluslararası yükümlülükleri **"1951 Cenevre Sözleşmesi"** ve **"1967 Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin Protokol"** çerçevesinde belirlenmiştir. Ancak Türkiye'nin bu sözleşmede coğrafi çekince ile sadece Avrupa'dan gelenleri "mülteci" olarak kabul etmesi, yıllardır tartışılmaktadır. Türkiye, içinde bulunduğu bölgenin aşırı istikrarsız yapısı nedeni ile sıklıkla karşı karşıya kaldığı kitlesel göçler konusunda hizmetler sağlasa da uluslararası hukuk bakımından yükümlülük altına girmemek için çekincesinde ısrar etmektedir. Ancak hem evrensel hukuk ilkeleri bağlamında mültecilerin temel hakları, hem de fiili durum dikkate alındığında, coğrafi çekincenin devam ettirilmesinin anlamı kalmamaktadır. Suriyeliler krizi de bu çekincenin sorunlar yarattığını ortaya koymuştur. Türkiye artık fiili olarak da yaşadığı krizleri dikkate alarak hak temelinde bu

çekinceyi kaldırmalıdır. BMMYK'nin 2014 sayılarına göre Türkiye'de Suriyeliler hariç 170 bin mülteci adayı bulunmaktadır. Bu sayı Suriyelilerin gölgesinde kalmakla birlikte son derece yüksek bir sayıdır. AB ile yapılan “**Geri Kabul Anlaşması**” bu sayıları daha da artıracaktır.

- **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2013):** Türkiye, 1999'dan bu yana AB'nin büyük etkisi ile başlattığı çalışmalar çerçevesinde ilk kez Nisan 2013'de **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu** (2013) çıkarmış ve bu yasa ile İçişleri Bakanlığı **Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nü** kurarak daha hak ve insan temelli, sivil inisiyatifin ön planda olduğu, güvenlikçi yaklaşımın kısmen terk edildiği yeni bir politikaya yönelmiştir. Bu yasa aynı zamanda Türkiye'nin her geçen gün düzensiz ve kitlesel göçler bakımından bir “**hedef**” ülke haline gelmesi de dikkate alınarak yapılandırılmıştır. Ancak Suriyeliler krizinin bu döneme denk gelmesi bir şansızlık olmuştur. Kurum henüz yeni olduğu, mevzuat çalışmaları devam ettiği ve Suriyeliler krizi bütün beklentileri aştığı için, bu kurum konuya ancak 2014'ün ikinci yarısından itibaren hâkim olmaya başlamıştır.
- **Geçici Koruma Yönetmeliği:** 22 Ekim 2014'te yayınlanan “**Geçici Koruma Yönetmeliği**” büyük ölçüde Suriyeliler krizinin etkilerini üzerinde taşımaktadır. Cenevre Anlaşması'na Türkiye tarafından konulan coğrafi çekince nedeni ile yönetmelik ilk kez “mülteci” ile birlikte “şartlı mülteci” kavramına da yer vermiştir. Yönetmelik “geçici koruma” için bir süre belirlememiş, “şartlı mültecilere” imkânlar ölçüsünde sağlanacak hizmetlerin çerçevesini tanımlamıştır. Böylece mültecilerin “hakları”ndan ve bu anlamda devlete yüklenen bir “yükümlülük”ten değil, “misafirlere ev sahibinin –imkânları ölçüsünde- iyi niyetli desteği” mantığı düzenlemeye egemen olmuştur. Hem yasa hem de yönetmelik genel bir çerçeve çizse de Suriyeliler için özel düzenlemelere imkan tanıyan bir biçimde düzenlemeler yapıldığı anlaşılmaktadır.
- Bu süreçte **AFAD**'ın ön plana çıkması, krizin çok hızlı ilerlemesi ve Suriyeliler krizinin en üst düzeyde “geçici” bir kriz olarak tanımlanmasından ve göç yönetiminin alanda gerçekleşmesinden kaynaklanmaktadır. Suriyelilerin kalıcılık eğilimleri arttığı sürece, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü daha fazla inisiyatif alacak ve politika belirleme sürecinde

değişik bir yapılanma ortaya çıkacaktır. Yasa ve Yönetmelik de bunu düzenlemekte ve asıl yetkiyi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne vermektedir.

- Konuyla ilgili bölgede ya da Ankara'da çalışan **kamu personelinin** olağanüstü ve fedakârca ortaya koydukları çaba teşvik ve takdir edilmeli, bu tavırlarının devamı için cesaretlendirilmelidirler.
- **Suriyeliler ve İşsizlik:** Türkiye 3,5 yılda 1,5 milyonun üzerinde Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Bunun, dünyadaki hemen bütün kitlesel göç olaylarında olduğu gibi, yerel halkta yarattığı en önemli tedirginlik iş piyasası konusunda olmaktadır. Toplumda yaşanan huzursuzluğu bir tarafa koyarsak, pek çok işadımı için “çaresiz” ve çok ucuza çalışmaya hazır insanları istihdam etmek avantaj sağlamaktadır. Bu konuda devletin işini kaybetme riskini yaşayanlar için özel destek programları yaratması gerekir. Ancak “Suriyeliler işsizlik yaratıyor mu” sorusunun cevabını vermek çok kolay değildir. 2013 TÜİK verilerine göre Türkiye’de kapasite artırdığı halde işsizliği düşen, yani hem sayısal olarak emekçi istihdamı artmış hem de işsizlik azalan ilk üç il Kilis, Gaziantep ve Adıyaman’dır. Bu şaşırtıcı sayılar bize Suriye’den gelen sığınmacıların yarattığı yeni ekonomiyi göstermektedir. Yine pek çok Suriyeli işadamımın kriz nedeni ile Türkiye’ye sermaye taşıdığı ve bunun da ciddi bir dış sermaye girişi sağladığına dair yaygın iddialar gözlenmektedir.
- **Kampların standardı:** Türkiye’de 10 ilde toplam kapasitesi 220 bin civarında olan 22 “Barınma Merkezi” yani kamp bulunmaktadır. Burada Türkiye yurtdışı tanıtımından kamplardaki görüntüleri önemseyen bir çalışmayı tercih etti, bu etkili de oldu. Dış basında “*Mükemmel Kamplar Nasıl Yapılır, Türkiye’ye Gidin Görün*” türü haberler de çıktı. Ancak hiç kuşku yok ki kampların içinde yer alan 6 “konteyner kent”in standartlarının çok yüksek olması, genel Suriyeliler sorununun sadece küçük bir bölümünü oluşturmakta ve zaman zaman da “PR” çalışması eleştirisine neden olmaktadır. Kampların standartlarının çok yüksek olmasının bir başka etkisi ise zaman zaman Türkiye’ye gelen yardımın azalmasında rol oynamasıdır. Üstelik yapılan karşılaştırmalı çalışmalar, kampların yüksek standardının memnuniyet yaratmaya tek başına yetmediğini de ortaya koymaktadır.

HUGO ALAN ÇALIŞMASI: DERİNLEMESİNE MÜLAKATLAR

- HUGO Araştırması Çerçevesinde 6 ilde (Gaziantep, Kilis, Hatay, İstanbul, İzmir, Mersin) 72'si Türk/Yerel Halk, 72'si ise kamp dışında yaşayan Suriyeli ile yapılan 144 derinlemesine görüşme, konu hakkında önemli ipuçları vermiştir.



- Buna göre:

• Suriyelilerin Görüş ve Beklentileri:

- Suriyeliler Türkiye'de bulunmaktan mutlu ve memnun olduklarını, bunun için Türk halkına müteşekkir olduklarını ifade etmektedirler.
- Suriyelilerin dile getirdiği en ciddi sorun çalışma hakları konusunda olmaktadır. Çalışma hayatına dahil olmak istediklerini ve böylece Türkiye'ye yük olmanın da engelleneceğini ifade eden Suriyeliler, yasa dışı çalışma durumunda emek sömürsü ile karşılaşma ihtimallerinin de arttığını ifade etmektedirler.
- Kamplar (barınma merkezleri) dünyada örnek gösterilecek kadar yüksek standartlarda yapılmış olmasına rağmen Suriyelilerin çok zor durumda kalmadıkça yaşamak istemedikleri yerlerdir. Bunun en önemli nedenleri, kamplardaki yüksek disiplin, çalışma imkânının olmaması, muhafazakâr ailelerin kamp yaşantısını kız çocukları için uygun görmemesi, izole-dışlanma hissi şeklinde sıralanmaktadır. Kuşku yok ki kamplarda beklenilenden çok uzun süre yaşamak, bütün sığınmacılar

için daha büyük sorunlar yaratmaktadır. Bu nedenle kamplara girdikten sonra buradan ayrılanların sayısı son derece yüksektir.

- Savaş biter ve arzu ettikleri huzur sağlanırsa ülkelerine dönmek istediklerini ifade eden Suriyelilerin hemen hepsi bu konuda son derece karamsar olduklarını ve Suriye’de yakın bir gelecekte barışın ve huzurun gelmesinin artık mümkün olmadığı görüşünü paylaşmaktadırlar.
- Suriyeliler, Türkiye tarafından kendilerine vatandaşlık verilirse, özellikle de çifte vatandaşlık söz konusu olursa derhal bunu kabul edeceklerini ifade etmektedirler.
- Suriyelilerin en çok kaygılandıkları hususlardan birisi çocukların yarım kalan eğitimidir. Türkiye’de Türkçe eğitim nedeni ile kamplarda ve kamp dışında bazı STK’lar tarafından yapılandırılan ve “ayıklanmış” Suriye okul müfredatının okutulduğu sistem ise ihtiyaca cevap verememektedir. Türkiye’deki Suriyeli okul çağındaki çocuk ve gençlerin sadece % 15’i civardaki okula gidebilmektedir.
- Suriyeliler, Türklerin kendilerine kucak açtıklarını ve çok iyi ev sahipliği yaptıklarını söyledikten sonra, uzayan kalışların ilişkilerini ve duygularını etkilediğini ifade etmektedirler. Suriyelilere “sizi en çok rahatsız eden nedir” diye sorulduğunda, “bize ‘*misafir*’ denilmesi” şeklinde cevap vermeleri dikkat çekicidir. Zira misafirlik, bir hak değil, ev sahibine bağlı bir duygusal durumdur. Bu anlamda özellikle de süre uzarsa, ev sahibinin karşısındakine misafirliğini hatırlatması, “haddini bil” anlamına gelmektedir.
- Suriyeliler içinde özellikle kadınların Türkiye’de sürekli olarak kalma arzusunun her geçen gün arttığı gözlenmiştir. Bu durum dünyanın başka yerlerinde de görülen evrensel bir gelişmedir.
- Eğitimli ve meslekleri olan Suriyeliler, mümkünse Batı Avrupa’da bir ülkeye ya da ABD, Kanada gibi ülkelere gitmek istediklerini ifade etmektedirler. Buna gerekçe olarak Türkiye’de iş yapma imkanlarının olmaması olduğu vurgusuna sıklıkla rastlanmaktadır.
- Suriyelilerin en çok rahatsız oldukları hususlardan birisi de Türkiye’nin gündeminde olan “Suriyeli dilenciler” hususudur. Suriyeliler, bu dilencilerin, Türkiye’ye geldikten sonra yoksullaşan kişiler değil, Suriye’de de dilencilik yapan “Çingene/Roman” profesyonel dilenci grupları olduklarını iddia etmektedirler.

Dilencilerin Türkiye'de kendilerine yönelik algıyı çok olumsuz etkilediklerini de ifade etmektedirler.

- Suriyeliler Türkiye'de konunun insani boyutundan daha çok siyasi çerçevede ele alınmasından rahatsız olduklarını ifade etmektedirler. Suriyelilere göre Hükümet çevrelerinin söylemi, Suriyelilerin diğer siyasi gruplar tarafından dışlanmasına neden olmaktadır.

• Türklerin/Yerel Halkın⁵ Suriyeliler Konusundaki Görüş ve Beklentileri

- Yerel Halkın tepkileri bölge ve bölge dışında ciddi bir biçimde farklılaşmaktadır. Bölge içinde üç husus öne çıkmaktadır: Kiraların yükselmesi, işlerini kaybetme kaygısı, sağlık başta olmak üzere bazı kamu hizmetlerinden yararlanmada yaşanan aksaklıklar.
- Kiralardaki aşırı yükseliş bir gerçekliktir ve bu konuda ciddi bir mağduriyet ortaya çıkmıştır. Yerel halk içinde Suriyelilere ev kiralamak konusunda da son dönemde çekinceler artmıştır. Kiralarını ödeyemeyen, sorun yaratan, bir aile olarak ev tutup bunu 15-20 kişiye çıkaran kişiler vb nitelermelere sıklıkla rastlanmaktadır.
- Dünyanın her yerinde toplu göçlerde yerel halkı huzursuz eden ve hatta yabancı düşmanlığına iten hususların başında “iş kaybetme” ya da “işgücü arzının artması neticesinde rekabet ve beraberinde gelir azalması” gelmektedir. Bu durum bölgede çok net gözlenmektedir. İşyeri sahipleri, sanayiciler içinde Suriyelilerin varlığını büyük bir avantaj olarak görenler bulunmaktadır. Ancak çalışan bakımından durum son derece huzursuzluk vericidir. Bir fırında ayda 1000 TL'ye çalışan kişinin yerine 300 TL'ye çalışacak bir Suriyelinin varlığı, toplumsal gerginliği ve reddiyeyi arttırmaktadır.
- Bölgede zaman zaman kentin normal nüfusunu aşan sayıdaki Suriyelilerin varlığı başta sağlık olmak üzere kamu hizmetlerinin alımında sorunlar yaratmaktadır. Aslında konu biraz da algı ile ilgilidir. Kendi nüfusundan daha çok Suriyeliyi misafir eden Kilis'te Valiliğin yaptığı araştırmada Suriyelilerin devlet kurumlarından sağlık hizmeti alma oranı sadece % 3 olarak tespit edilmiştir. Ancak Suriyelilerin acil servisleri doldurmaları ve kalabalık görüntüsü yerel halkı huzursuz etmekte ve hizmetlerde aksamalar, olumsuz bakışı körüklemektedir.

⁵ Bölgede kendisini etnik ya da dini özellikleri ile “Türk” değil, Arap, Kürt, Alevi, Sünni vb şekilde tanımlayan kişiler nedeni ile akademik bakımdan “yerel halk” kavramı daha anlamlı olmaktadır.

- Bölgede kamu hizmetlerinde “bize değil Suriyelilere öncelik veriliyor, hatta bazen onların taklidini yaparak hizmet alabiliyoruz” diyen çok sayıda görüşe rastlanmaktadır.
- Yerel düzeyde Suriyelilerin hırsızlık, fuhuş, gasp, kamu malına zarar verme vb suçlarla ilişkilendirilmesi oldukça yaygındır. Oysa yapılan bütün çalışmalarda Suriyelilerin suça karışma oranlarının yerel halkın suç oranlarından çok daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen algı abartılı biçimde olumsuzdur.
- Bölge insanı içinde, “Suriyelilerin gelmesi ile huzurlarının bozulduğunu, eskiden kapı pencere açık uyurken artık her yeri hırsızların, kabadayılardan sardığına” dair pek çok şikâyet gündeme getirilmektedir.
- Yerel halk arasında yoksulluğa düşmekten kaynaklı bir biçimde Suriyeli genç kadınların fuhuş yaptıklarına dair algı söz konusudur. Bu araştırma çerçevesinde elde edilen veriler ve ilgili kurumlarla yapılan görüşmelerde, iddiaların çok büyük ölçüde “dedikodu” şeklinde olduğu ve kulaktan kulağa abartılarak yayıldığı sonucuna varılmıştır. Bu çalışma çerçevesinde İstanbul’da kendileri ile görüştüğümüz iki “seks işçisi” (hayat kadını) bu işi daha önce Suriye’de yaptıklarını, savaş çıkınca Türkiye’ye gelip devam ettiklerini, Türkiye’ye geldikten sonra “fuhuş piyasasına” girene hiç rastlamadıklarını ifade etmişlerdir. Yine bir kamp yetkilisi, kampta bu konuda bir kadın hakkında yapılan şikâyetin incelendiğini ve kadının daha önce Suriye’de hayat kadını olarak çalışan ve kampta da buna devam eden birisi olduğunu, buna göre de gerekli önlemleri aldıklarını ifade etmiştir.
- Bölgede “fuhuş” konusuna benzer bir biçimde ve yaygın biçimde çocuk yaşta evlendirmeler olduğu, bu evliliklerin çoğunlukla da 2., 3., hatta 4. dereceden “kumalık” şeklinde gerçekleştiğine dair iddialar söz konusudur. Bu durum son derece karmaşıktır. Zira Suriyeliler içinde 13-16 yaş arasındaki genç kızların evlendirilmesini, “normal” olarak değerlendiren çok büyük bir kitle söz konusudur. Daha büyük sorun evliliklerin dini nikâhla ve aile arasında yapılması, resmi makamların bundan haberdar olmamasıdır. Suriyelilerin hukuki statüleri bakımından da Türk makamlarının etki alanı sınırlı kalmaktadır. Ancak bütün bunlara rağmen kuma ya da kuma adıyla evlerde hizmetçi olarak kullanılmak üzere dini nikâhla yapılan evlilikler konusunda ciddi abartılar olduğu gözlenmektedir. Bu tür olayların yaşandığı kesindir, ancak

geneli kapsayacak bir yaygınlıkta olduğu söylenemez. Bu konuda resmi makamlara yansıyan vaka sayısı da olağanüstü düşüktür.

- Suriyeli genç kadınlar konusunun bölge kadınları arasında çok ciddi kaygılar yarattığı gözlenmektedir. Bölge kadınları, zor durumda olan ve kolaylıkla evlilik tekliflerini kabul etme durumunda olduklarını düşündükleri Suriyeli genç kadınlardan dolayı huzursuzluklarını belli etmektedirler. Bunu bazen bölge erkeklerinin de kendi eşlerine baskı-tehdit aracı olarak kullandıkları gözlenmiştir. “Bana iyi davran, itiraz etme yoksa gider kamplardan 15 yaşında bir kız getiririm, ne başlık parası, ne çeyiz parası, ne kaynana-kayınpeder dırdırı olur” gibi bir yaklaşımla eşlerine baskı uygulayan erkeklerin varlığı çok kolaylıkla gözlemlenmektedir. Bunun kadınlarda yaygın huzursuzluk ve hatta psikologlara-psikiyatristlere gidecek kadar depresyon yarattığı konusunda çok ciddi bulgulara rastlanmıştır. Bu çalışma çerçevesinde görüşülen bölge kadınlarının, Suriyelilerin bir an önce evlerine geri dönmesi hususunda çok daha istekli oldukları ve hatta nefrete yakın bir duygu ile Suriyelilerden hoşnutsuzluklarını dile getirdikleri gözlenmiştir. Bu konu, büyük ölçüde erkeklerin yarattığı bir algı meselesi olsa da, ciddiye alınması gereken son derece önemli bir sorundur.
- Kültürel farklılığa vurgu yapan, ötekileştiren ve Suriyelilerin varlığını “sorun” olarak niteleyen insanların sayısı son derece yüksektir. “Suriyeli kardeşlerimiz” yaklaşımı toplumda çok yaygın gözlenememiştir. Suriyeliler, “Zulümden kaçan”, “zor durumda olan insanlar” olarak tanımlanmakta, ama “bizlerden birileri” olarak görmeme eğilimi dikkat çekmektedir. Bu durum kamuoyu araştırmasına da yansımıştır.
- Suriyelilerin “misafir” olduğu ve bu anlamda uyum göstermek zorunluluğu içinde bulundukları vurgusu sıklıkla tekrarlanmıştır. Burada “misafirlik” kavramının büyük ölçüde bir “sınırlama” kavramı olarak dile getirildiği gözlenmiştir.
- Yerel halk, kendi etnik ya da dini özelliklerine yakın olan Suriyelilere daha sıcak bakarken, diğer Suriyelileri dışlamayı tercih etmektedir. Araplar Arapları, Kürtler Kürtleri, Türkler Türkmenleri daha olumlarken diğerlerini ötekileştirilmektedir. Her kitle diğer kitleyi ötekileştirmektedir.
- Bölge halkı içinde tedirgin olan ve Suriyelilerin bir an önce gitmesi gerektiğini söyleyenler kadar, onlara destek olmak için olağanüstü çabalar gösteren, dayanışma içinde olan insanlar da bulunmaktadır. “Ben onları bu kadar çaresiz ve yoksul görünce eve gelip çocuğumun başını okşayamıyorum” diyen ve ekmeğini bölüp paylaşan,

zamanının büyük bölümünü Suriyelilere bir nebze yardım etmek için geçiren çok sayıda insanın varlığı dikkat çekmektedir.

- Bölge içinde iller arasında da önemli farklılıklar gözlenmektedir. Özellikle Hatay, gerginliğin en üst düzeyde olduğu kent olarak gözlenmiştir. Bunun en önemli nedeni Hatay'daki özellikle Alevi nüfusun Suriye'den gelenleri en başından beri “terörist” olarak algılamaları ve Hükümetin Suriye politikasını “*bölgeyi sünneleştirme*” politikası olarak görmeleridir. Erdoğan'ın Reyhanlı patlamaları ardından yaptığı açıklamada “*Sünni vatandaşlarımız katledildi*” sözü olağanüstü bir etki yaratmış görünmektedir. 30 Mart 2014 yerel seçimlerinde ortaya çıkan tablo da bu reaksiyonun bir göstergesi olarak okunabilir.
- Bölge içinde özellikle 2014 başında Suriyelilerin 30 Mart 2014 seçimlerinde oy kullanılmak üzere Hükümetin isteği ile getirildiği, böylece seçimlerde AK Parti lehine bir durum yaratılacağına dair çok yaygın iddialar söz konusuydu. Bu iddialar hala devam etmekle birlikte etkisi azalmıştır.
- Bölge dışında Suriyeliler konusu çok büyük ölçüde dilencilik ile ilişkili bir biçimde gündeme gelmektedir. Bu “estetik-güvenlik” kaygısı dışında büyük kentlerde Suriyeliler konusunda ciddi şikâyetler olduğu söylenemez. Bilindiği üzere Ağustos 2014'ten sonra dilencilerin toplanması ve kamplara yerleştirilmesi politikası, konuyla ilgili görünür bir rahatlama sağlamış olsa da dilencilik hususu hem güvenlik boyutu hem de Suriyelilerin hepsinin “üzerine yapışan” bir algı unsuru olarak ciddiyetle ele alınması gereken bir husustur. Ötekileştirmeyi, aşağılamayı, nefreti, düşmanlığı da tetikleyen dilencilik konusunda ciddi önlemlerin daha da katı biçimde uygulanması talebi oldukça yaygındır.
- Bölge dışındaki illerde Suriyelilerin sayıları konusunda belirsizlik, olağanüstü abartılı tahminlere neden olmaktadır. Resmi rakamlara göre Ankara'daki Suriyeli sayısı 30 bin olarak verilmişken, bunun en az 200-300 bin olduğunu iddia eden pek çok kişiye rastlanabilmektedir. Kuşku yok ki bunda asıl sorun devletin iletişim politikası yani halkın sağlıklı bilgilendirilmesi konusunda yaşanan aksaklıklardır. Bu durum devlete güveni de zedelemektedir.

HUGO KAMUOYU ARAŞTIRMASI: “TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER ALGISI”**BULGULARI:**

Türkiye'deki Suriyeliler konusu, son üç yılın en önemli gündem maddelerinden birisidir. Ekim 2014 itibari ile sayıları 1 milyon 565 bin olarak açıklanan Suriyelilerin % 86'sından fazlası, yani 1 milyon 400 bini Türkiye'nin bütün bölgelerine yayılmış vaziyette kamp dışında toplumla birlikte yaşamaktadır. İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada, Türkiye'de sadece 9 ilde Suriyeli bulunmadığı, bunun dışındaki 72 ilde Suriyelilerin yaşadıkları ifade edilmektedir.⁶ Türkiye'deki Suriyelilerin kamp dışında bütün Türkiye'de yaşamalarının yanı sıra yaşanan ikinci önemli hususta, kayıtlamadan kaynaklı sıkıntılardır. 31 Ekim 2014 itibari ile kayıt altına alınan Suriyelilerin sayısı 1 milyon 97 bindir. Ancak kayıtlamanın Kasım 2014 içinde bitirileceği ifade edilmektedir.

Türkiye'de Suriyeliler konusu günlük hayatın ve siyasetin bir parçası haline gelmiştir. Toplumsal kabul düzeyi konusundaki olumlu tabloya rağmen son bir yılda Suriyeliler konusunda kaygı yaratacak toplumsal olaylar da gözlenmiştir. “Suriyeliler gitsin” türü protesto gösterilerinden onlara yönelik saldırılara kadar pek çok olay yaşanmıştır. Bu olayların başlangıç noktası genelde Suriyelilerin karıştığı bir suçla ilişkili olmaktadır. Ayrıca bazı yerlerde işletme ya da işçi düzeyinde haksız rekabet konusu da protestolarda önemli rol oynamıştır. Bu güne kadar oldukça yüksek bir toplumsal kabul gösteren ve Suriyelilere destek olmaya çalışan Türk toplumu içinde bazı grupların, süreç iyi yönetilemezse, hızla yabancı düşmanlığının yayılması, nefret üretme ve saldırılara yönelebileme ihtimali yüksektir. Bu güne kadar ortaya konulan tavır, Türk halkının insani bir kazanımıdır. Ancak bu durum hızla tüketilme riski taşımaktadır. 3,5 yıldan bu yana 1,5 milyonu aşkın insanı misafir eden, ülke kaynaklarından 4,5 milyar doların bu kriz için kullanılmasını neredeyse hiç sorun etmeyen ve bütün haksız rekabet ve güvenlik risklerine rağmen tepkilerini çok sınırlı ifade eden Türk toplumunun Suriyeliler konusunda nasıl bir algıya sahip olduğu konusu, gelecek stratejilerin belirlenmesi bakımından son derece önemlidir.

Bu çalışma çerçevesinde Ekim 2014'de Türkiye örneğine uygun olarak 18 ilde 1.501 kişi ile gerçekleştirilen kamuoyu araştırmasında, hem Türkiye'deki genel tablo ortaya çıkmış hem de alanda yapılan derinlemesine mülakatlardan çıkan sonuçların test edilmesi bakımından önemli bulgulara ulaşılmıştır.

⁶<http://www.haberturk.com/gundem/haber/975425-istanbulda-sariyer-nufusu-kadar-suriyeli-yasiyor>

a- KAMUOYU ALGISINDA SURİYELİ SİĞİNMACILAR KAMUOYU ARAŞTIRMASININ TEKNİK ÖZELLİKLERİ

“Kamuoyu Algısında Suriyeli Sığınmacılar Kamuoyu Araştırması” 18 ilde 18 yaş üstü 1501 kişi ile 3-12 Ekim 2014 tarihleri arasında yapılan görüşmelerle gerçekleştirilmiştir.⁷ Görüşülenlerin % 57,5'i evli, % 38'i bekar; % 49,7'si kadın, % 50,3'ü erkektir. Kamuoyu araştırmasında “anadil” sorusu ile etnik ipuçları yakalanmaya çalışılmıştır. Ayrıca siyasal parti eğilimleri, yaş grupları ve Suriye sınırına yakın bölge illeri ile bölge dışı iller arasındaki farklılıklar da gözlenmeye ve çapraz tablolar ile analizler yapılmaya çalışılmıştır.

KAMUOYU ALGISINDA SURİYELİ SİĞİNMACILAR KAMUOYU ARAŞTIRMASI UYGULAMA VERİLERİ					
5 Bölge, 13 Bölge Dışı İl					
(Adana, Gaziantep, Hatay, Mardin, Şanlıurfa)					
	Sayı	Yüzde(%)		Sayı	Yüzde(%)
Adana	71	4,7	İzmir	178	11,9
Ankara	185	12,3	Kayseri	62	4,1
Antalya	56	3,7	Konya	65	4,3
Balıkesir	73	4,9	Malatya	37	2,5
Bursa	145	9,7	Mardin	39	2,6
Erzurum	48	3,2	Samsun	81	5,4
Gaziantep	45	3	Şanlıurfa	40	2,7
Hatay	47	3,1	Trabzon	47	3,1
İstanbul	255	17	Van	27	1,8
			Toplam	1501	100,0

⁷ Kamuoyu Araştırmasının uygulaması Ankara merkezli OPTİMAR Araştırma şirketi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırma soruları, “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” çalışmasına bilgi desteği sağlayacak şekilde hazırlanmıştır. 26’si konuyla ilgili, 5’i demografik bilgiye yönelik olmak üzere toplam 31 sorudan oluşan anket genelde 5’li likert(*Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum*) şeklinde hazırlanan sorular üzerinden uygulanmıştır. Araştırma 0,95 güven sınırları içinde +/- 2,5 hata payı ile sonuçlandırılmıştır.

B. KAMUOYU ALGISINDA SURİYELİ SİĞİNMACILAR KAMUOYU ARAŞTIRMASI BULGULARI⁸

Kamuoyu araştırması sonucunda ortaya çıkan genel bulgular şu şekilde sıralanabilir:

- Türkiye toplumunun Suriyeliler algısının ölçülmeye çalışıldığı bu araştırma, 3,5 yıldır Türkiye’de yaşayan ve 1,5 milyonu aşan nüfusun günlük hayatına doğrudan yansıyan pek çok etki ve risklerine rağmen Türk toplumunun Suriyeliler konusundaki toplumsal kabul düzeyinin son derece yüksek olduğunu oraya koymaktadır.
- Suriyeliler konusundaki tavır siyasal tercihlere göre ele alındığında AK Parti ile BDP-HDP, CHP ile MHP’nin görüş benzerliklerinin oldukça yüksek olduğu gözlenmektedir. “Bugün seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz” sorusu çerçevesinde belirlenen siyasi görüşler ile önermeler arasındaki ilişkilendirmede, AK Parti ve BDP taraftarlarının Suriyeliler konusundaki yaklaşımlarının CHP-MHP’ye göre daha “sahiplenici” yönde olduğu gözlenmektedir.
- BDP-HDP’nin konuya yaklaşımında araştırmanın uygulandığı günlerde “Kobani” konusunun ve Suriye’den gelen Kürt asıllı Suriyelilerin Türkiye’ye kabulü konusunun gündemde olmasının önemli bir etki yaptığı düşünülebilir.

⁸Kamuoyu araştırması genel olarak ortaya konulan önermelerin “5’li likert” üzerinden cevaplanması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Burada genel bir izlenime imkân sağlamak için “*Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum*” seçeneği devre dışı bırakılacak, “*Kesinlikle Katılıyorum*”- “*Katılıyorum*” seçenekleri ile “*Katılmıyorum*”- “*Kesinlikle Katılmıyorum*” seçenekleri birlikte değerlendirilmektedir.

- Değerlendirmelerde “bölge illeri” ile “bölge dışı illeri” arasında genelde çok büyük farklılıklar olmadığı gözlenmektedir. Ancak bu farklılığın % 5’den fazla olduğu durumlarda konu ayrıca değerlendirilmiştir.
- Yaş grupları bakımından çok özel algı farklılıklarına rastlanamamıştır.

1. SURİYELİLERİN KABULÜ VE KABULÜN DAYANAĞI:

Suriye’de devam eden savaştan kaçan Suriyelilerin Türkiye’ye sığınmacı olarak kabul edilmelerine ilişkin olarak kamuoyu algısını ölçmek için, öncelikle Suriyelilerin Türkiye’ye kabulünün gerekçesi hususunda bazı bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır. Burada en güçlü şekilde desteklenen önermenin % 64,6 ile insani vurgu olması yani *“Suriyeli sığınmacıların dinine, diline, etnik durumuna bakılmaksızın kabul edilmesi insanlık görevimizdir”* önermesinin desteklenmesi dikkat çekicidir. Ama daha da anlamlı olan *“Sığınmacılar savaş devam ediyor olsa bile ülkelerine geri gönderilmelidir”* şeklindeki provokatif önermeye verilen cevaptır. Türk halkının bu önermeye verdiği destek % 30,6 olsa da buna karşı çıkanların ve önermeyi reddedenlerin oranı % 57,8’dir. Bu yaklaşımın “temel insan haklarına duyarlılık” bakımından da “toplumsal kabul” bakımından da son derece önemli ve değerli olduğu düşünülmektedir. Dikkat çekici bir biçimde Suriyelilere yaklaşımda “insani” gerekçeler, “tarihsel ve coğrafi zorunluluklar”, “din kardeşliği” ve son olarak da “etnik kardeşlik” gerekçelerinden daha güçlüdür. 3,5 yılda 1,5 milyondan çok sayıdaki Suriyeliyi kabul eden bir toplumun bu yaklaşımı, “toplumsal kabul” bakımından son derece olumlu bir tablo olarak okunabilir.

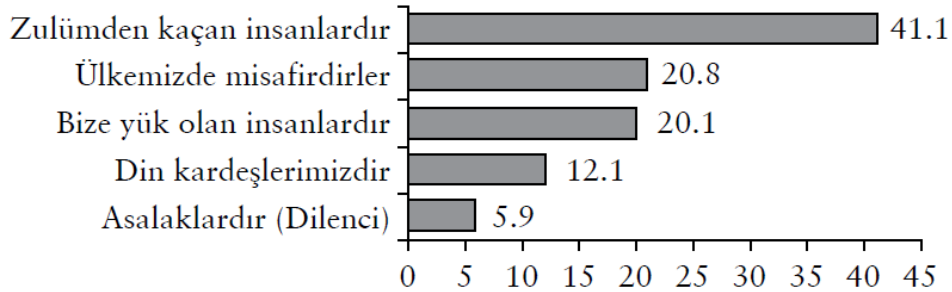
Önermeler	Kesinlikle katılıyor %	Katılıyor %	Ne katılı-yorum ne katılmıyorum %	Katılmıyorum %	Kesinlikle katılmıyorum %
Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye kabul edilmesi ülkemizin tarihinden, coğrafyasından kaynaklanan bir zorunluluktur.	11,7	39,05	8,5	30,3	10,1
Suriyeli sığınmacıları kabul etmemiz din kardeşliğimizin gereğidir.	9,8	43,1	15,9	25,1	6,2
Suriyeli sığınmacılar etnik yönden kardeşimizdir, kabul edilmeleri gerekir.	6,7	35,4	15,9	31,3	10,8
Bu süreçte Türkiye Suriyeli Türkmenlere yeterince yardım yapmış ve ilgi göstermiştir.	15,0	51,2	13,3	14,1	6,4
Suriyeli sığınmacıların dinine, diline, etnik durumuna bakılmaksızın kabul edilmesi insanlık görevimizdir.	14,3	50,3	12,7	18,3	4,5
Suriyeli sığınmacıları bizi ilgilendirmez, uzak durulmalıdır.	13,3	28,3	12,6	36,2	9,6
Bu durum Suriye’nin iç işidir, sığınmacıların kabul edilmemesi gerekirdi.	11,0	30,6	15,3	35,7	7,4
Suriyeli sığınmacıların kabulü ülkemizin yararına.	2,4	14,2	13,2	44,2	26,6

Türk halkı için Suriyeli sığınmacılar konusundaki hassasiyeti ve kararlılığı anlamak bakımından iki kritik soruya gelen cevaplar, aslında genel duyarlılığın ve ilginin yüksekliğini de ortaya koymaktadır. “Suriyeli sığınmacılar bizi ilgilendirmez, uzak durulmalıdır” önermesine katılmayanların oranı 45,8’dir. Buna katılanların oranı ise 41,6’dır. Diğer provokatif kontrol sorusu olan “Bu durum Suriye’nin iç işidir, sığınmacıların kabul edilmemesi gerekirdi” önermesine de katılmayanlar, katılanlardan daha yüksektir. Bu durum 3,5 yılda ve 1,5 milyonu aşan sığınmacıya rağmen sığınmacıların kabulü bakımından son derece olumlu bir duruma işaret etmektedir. Türk halkının Suriyeli sığınmacıların varlığının, ülkemizin yararına olduğu fikrine katılmamalarına rağmen, ortaya konulan “insani” yaklaşım dikkat çekicidir. Burada faydacı değil, ilkel bir yaklaşımın söz konusu olduğu söylenebilir.

2. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER NASIL TANIMLANIYOR

“Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin kanaatinizi en iyi aşağıdakilerden hangisi ifade eder?” şeklindeki soruya verilen cevaplarda Suriyelileri “zulümden kaçan insanlar”, Türkiye’deki “misafirlerimiz” ve “din kardeşlerimiz” olarak tanımlayanların oranı 72,2’yi bulmaktadır. Suriyelileri “bize yük olan insanlar” ya da “asalaklar-dilenciler” olarak görenlerin oranı ise toplamda % 26’da kalmaktadır. BDP’lilerin Suriyelileri “zulümden kaçan insanlar” olarak nitelemesi dikkat çekici bir biçimde diğer partilere göre yüksektir. MHP’lilerde ise olumsuz yargılar daha ön plana çıkmaktadır.

“Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin kanaatinizi en iyi aşağıdakilerden hangisi ifade eder?”



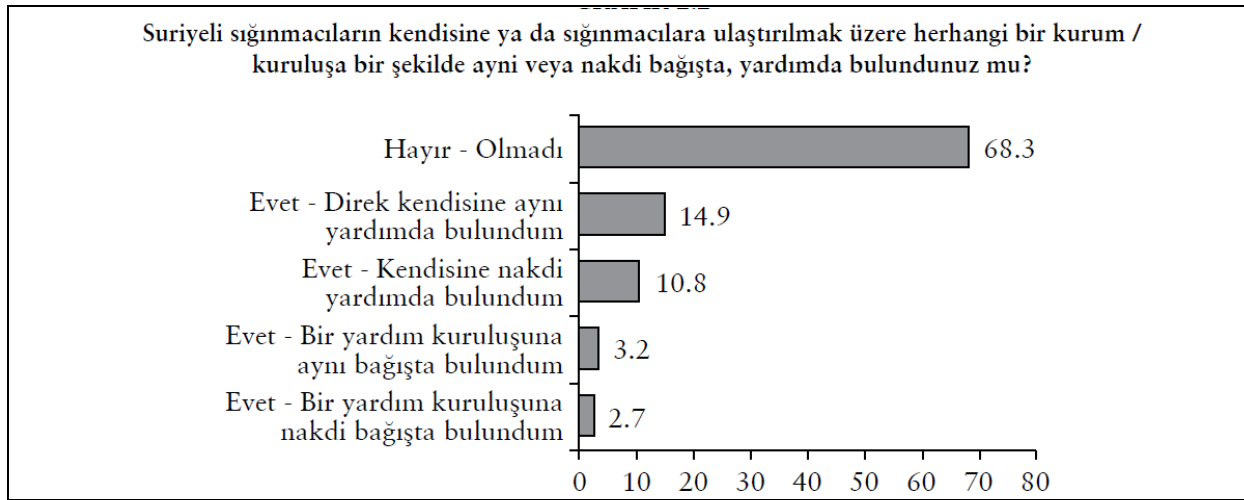
3. SURİYELİLER EKONOMİK YÜK MÜ?

Suriyeli sığınmacıların yarattığı tedirginlik ve reddiyenin esasları da bazı önermelerle test edilmiştir. Burada Türk toplumunun özellikle ekonomiye gelen yükü önemsedığı anlaşılmaktadır. Halkın % 70,7’si, Türk ekonomisinin sığınmacılardan dolayı zarar gördüğü görüşündedir. Bunu takiben % 61,2 ile Türkiye’de yoksullar varken Suriyelilere yardımların yapılmasına da halkın ciddi itiraz getirdiği de gözlenmektedir.

Önermeler	Kesinlikle katılıyorum %	Katılıyorum %	Ne katılıyorum ne katılmıyorum %	Katılmıyorum %	Kesinlikle katılmıyorum %
Bu kadar sığınmacıya bakılması Türkiye’nin ekonomisine zarar vermektedir.	29,0	41,7	7,8	17,2	4,2
Türkiye’de yardıma muhtaç yüksek sayıda vatandaş varken, vergilerimin Suriyeli sığınmacılara harcanmasına karşıyım.	26,7	33,5	11,5	23,4	5,0

4. SURİYELİLERE BİREYSEL YARDIM EĞİLİMİ:

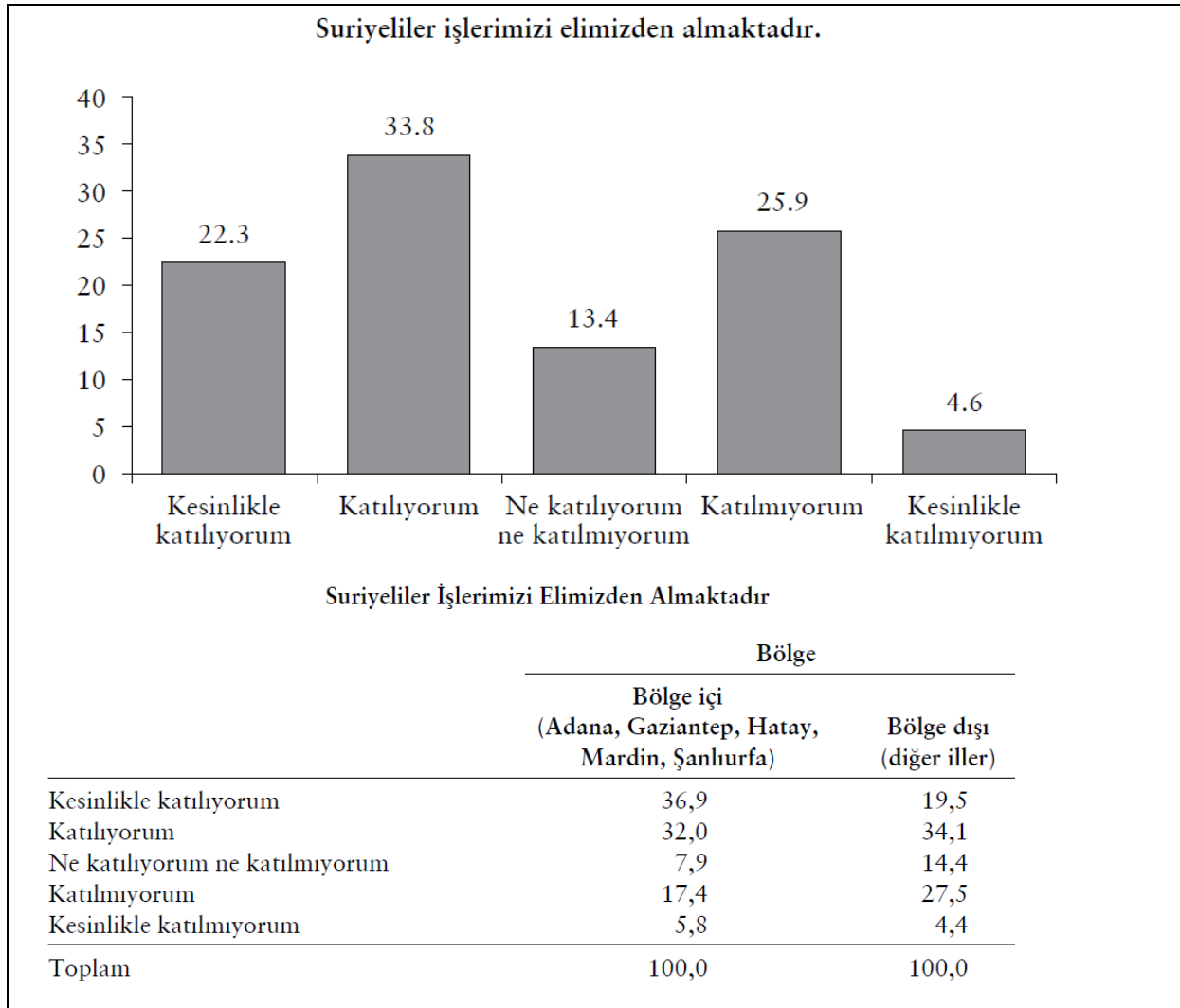
Suriyelilere destek konusunda araştırmada ortaya çıkan bulgular, Türk halkının % 30'unun bir biçimde Suriyeliler için yardım yaptıkları, maddi-manevi destek verdiklerini, ancak % 68,3'lük bir bölümün konuya kayıtsız kaldığını göstermektedir. Ancak % 30'un da özellikle bölge illerinde yoğunlaşan yardım çerçevesinde önemsenmesi gereken son derece yüksek bir oran olduğu açıktır.



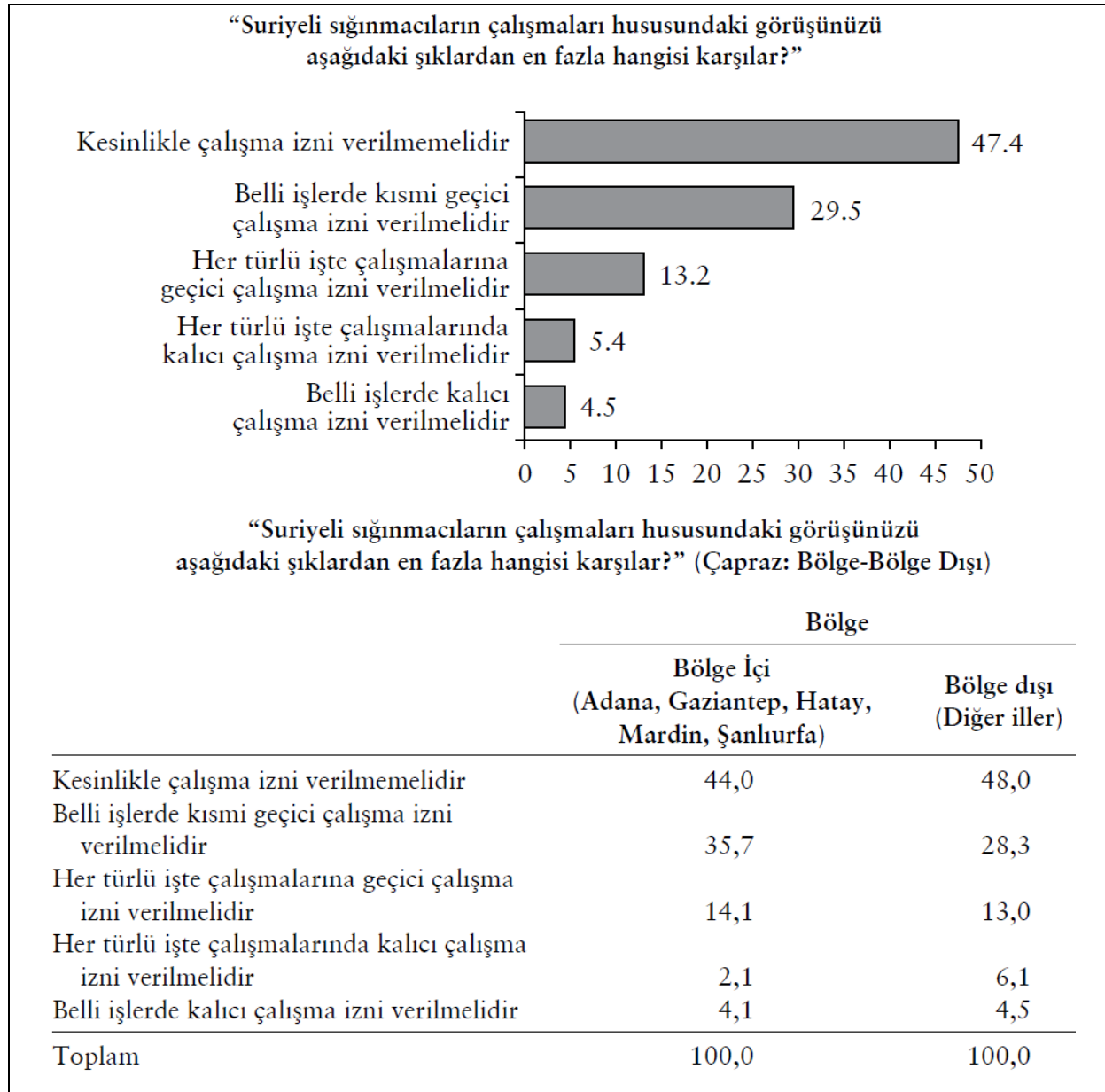
5. ÇALIŞMA HAKLARI:

Suriyeliler konusunda en yoğun olarak tartışılan konulardan birisi de çalışma haklarıdır. Belirli bir süre Türkiye'de yardımlarla ya da elindeki mali kaynaklarla yaşayan Suriyeliler, sürenin uzaması ile birlikte çalışma hayatında yer almayı ve kendi hayatlarını kendileri idame ettirmeyi istediklerini ortaya koymuşlardır. Bu durum özellikle sınıra yakın bölgedeki çalışanları tedirgin etmiştir. Ucuz emek akınından dolayı kendilerini işsiz kalma tehdidi altında hisseden yerel halkın bu konudaki rahatsızlığı zaman zaman ciddi protesto ve hatta saldırılara da dönüşebilmiştir. Bu çerçevede kamuoyu araştırmasında çalışma hakları konusundaki genel algının ölçülmesine yönelik sorular yöneltilmiştir.

Türk halkının "Suriyeliler işlerimizi elimizden almaktadırlar" önermesine desteği % 56,1 olarak gerçekleşmiştir. Buna katılmayanların oranı ise % 30,5'dur. Bekleneceği üzere bölge illerinde bu önermeye destek verenlerin oranı % 68,9 gibi çok yüksek bir oranda gerçekleşmektedir.



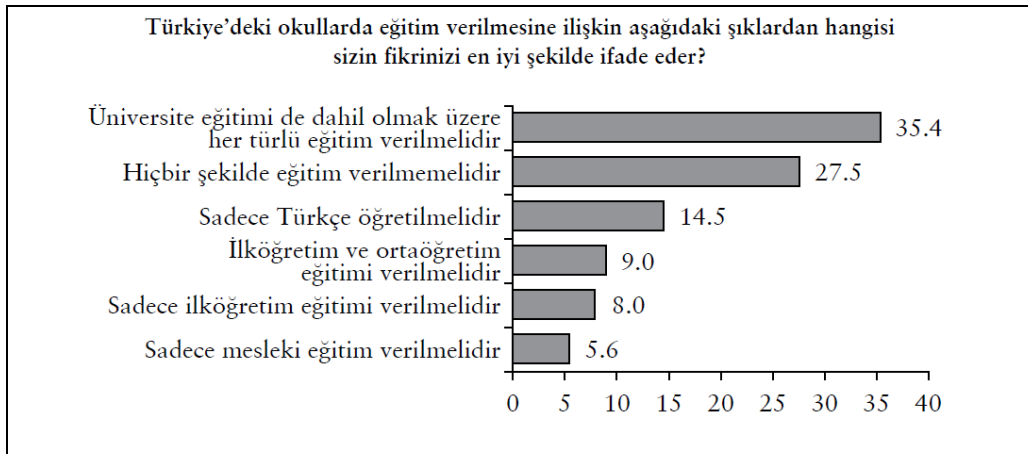
“Suriyeli sığınmacıların çalışmaları hususundaki görüşünüzü aşağıdaki şıklardan en fazla hangisi karşılamaktadır?” sorusuna gelen cevaplarda halkın yarısına yakın bölümünün (% 47,4) çalışma hakları konusunda net olarak *“reddiyeci”* bir tavır içine girdiği gözlenmiştir. Yerel halkın Suriyelilerin “iş ya da süre bazlı” sınırlamalar çerçevesinde çalışmalarına sıcak bakıldığı görülmektedir. Suriyelilerin her türlü işte her zaman çalışmasına izin verilmesini talep edenlerin oranı sadece % 5,4 olarak tespit edilmiştir. Bu konuda sınırdaki bölge illeri ile diğer iller arasındaki ilişki de dikkat çekicidir. Bölge illerinde “çalışma izni verilmemelidir” % 44 iken, bu oran şaşırtıcı bir biçimde bölge dışı illerde % 48’e çıkmaktadır. Ancak “her türlü işte kısıtlama olmaksızın çalışma” konusunda bölge illerinde % 2,1, bölge dışında % 6,1 oranında destek gözlenmektedir.



6. EĞİTİM

İçlerinde % 53’ten daha fazla sayıda 17 yaş ve altı çocuk ve gençler olan Türkiye’deki Suriyeliler bakımından yaşanan en önemli sorunlardan birisi ve hatta orta ve uzun vadede belki de en önemlisi çocukların eğitime ulaşma konusunda yaşadıkları sorunlardır. UNICEF, Türkiye’deki çocukların % 73’ünün okula gitmediğini açıklamaktadır. Bu kayıp kuşak bir biçimde hızla eğitim içine çekilmelidir. Türkiye’de yerel halka bu konudaki görüşleri

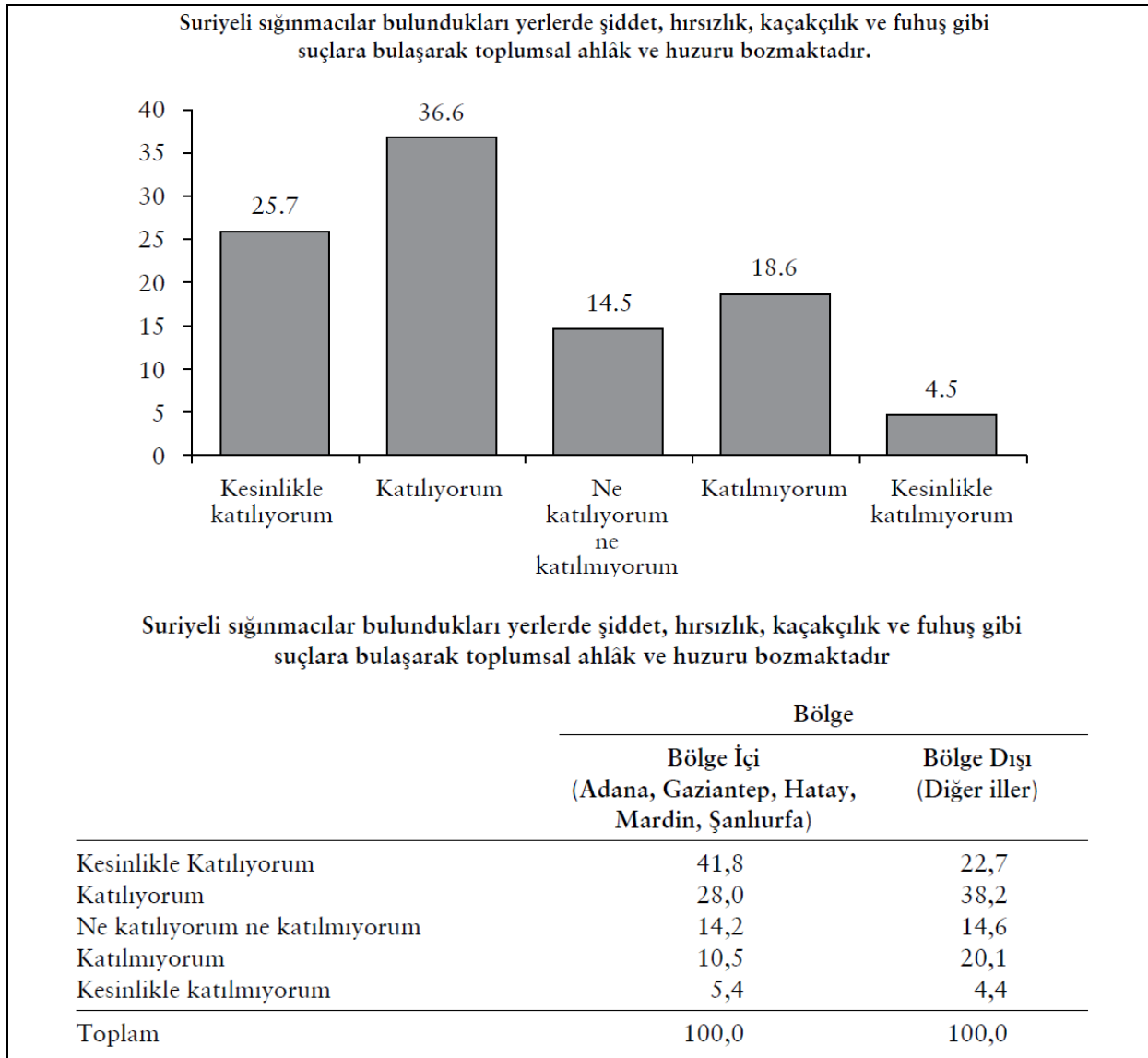
sorulduğunda, çalışma haklarından çok farklı bir biçimde toplumda Suriyelilerin eğitim imkânına kavuşturulması konusunda ilgi olduğu gözlenmektedir. Türkiye’de Suriyelilerin Üniversite eğitime –Türk üniversite adaylarının çektiği inanılmaz sıkıntılar dikkate alınarak- sınavsız ve gerekirse beyana dayalı olarak dâhil olması konusunda çok ciddi bir direnç olmasına rağmen ortaya çıkan sonuçlar umut vericidir. İnsanların % 72’si farklı eğitim türlerini desteklerken, % 27,5’u “hiçbir şekilde eğitim verilmemelidir” görüşünü ortaya koymaktadır.



7. TOPLUMSAL GERİLİM

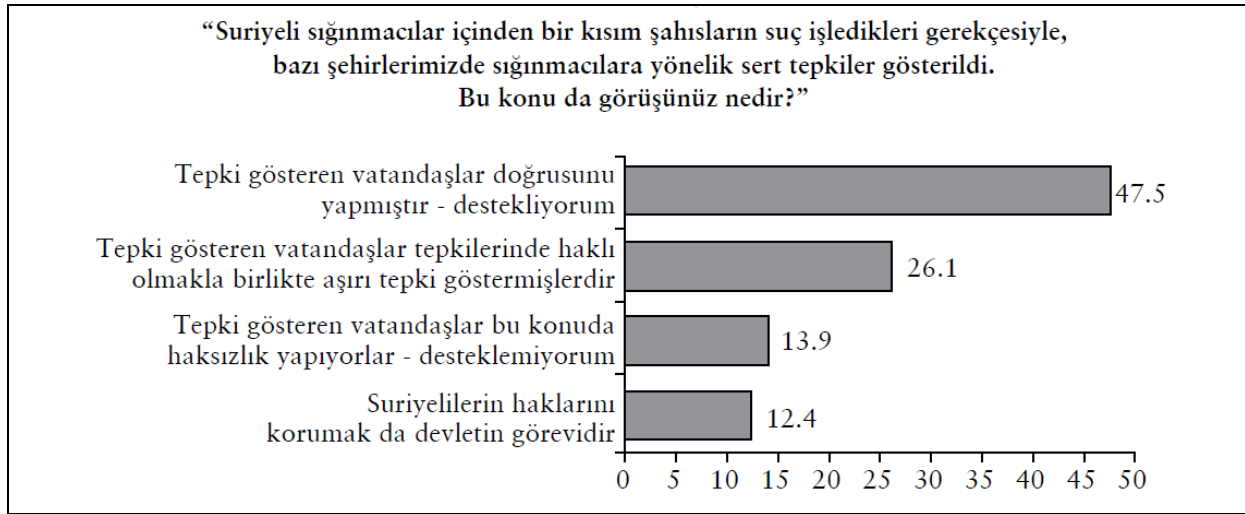
Kamuoyu araştırmasında özellikle 2014 yılında Ankara, Adana, Gaziantep gibi illerde Suriyelilere yönelik olarak yapılan gösterilerin ve zaman zaman fiili saldırılara dönüşen “eylemlerin” nasıl algılandığı sorgulanmıştır.

Öncelikle “Suriyeli sığınmacılar bulundukları yerlerde şiddet, hırsızlık, kaçakçılık ve fuhuş gibi suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozmaktadır” önermesi ile genel kanaat ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Burada Türk toplumunun % 62,3’ünün önermeyi desteklediği görülmüştür. Önermeye katılmayanların oranı % 23,1’de kalmıştır. Bu önermeye destek verenler, bölge illerinde neredeyse iki kat daha fazla oranda bulunmaktadır. Yaş arttıkça önermeye destek verenlerin oranı artmaktadır.



“Suriyeli sığınmacılar içinden bir kısım şahısların suç işledikleri gerekçesiyle, bazı şehirlerimizde sığınmacılara yönelik sert tepkiler gösterildi. Bu konu da görüşünüz nedir?” sorusuna yönelik olarak toplumun yarısının (% 47,5) tepkileri “haklı” görmesi ve “desteklemesi” dikkat çekicidir. Tepkileri haklı ama aşırı bulanlar % 26,1; tepkileri ve saldırıları “haksız” bulanların oranı % 13,9, Suriyelilerin haklarının devletin teminatı altında olması gerektiğini düşünenlerin oranı % 12,4 olarak gerçekleşmiştir. Bölge illerinde tepkileri haklı görenlerin oranı % 52,3 iken, bölge dışında bu % 46,7; tepkileri en fazla haklı gören grubun seçimlerde MHP’ye oy vereceğini söyleyenler, en az haklı bulanların ise seçimlerde BDP’ye oy vereceklerini söyleyenler olduğu anlaşılmaktadır. Yaş grupları bağlamında hem

tepkilerin haklılığı hem de devletin sorumluluğunu hatırlatanların 55+ yaş grubuna mensup olması da dikkat çekicidir.



8. SURIYELİLERİN TÜRKİYE'DE KALICILIĞINA BAKIŞ

“Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” başlıklı araştırma çerçevesinde Türkiye çapında gerçekleştirilen kamuoyu araştırmasında, Türk halkının Suriyelilerin Türkiye’de kalışları konusundaki öngörü ve beklentileri “*Suriye’de savaş uzarsa Suriyeli sığınmacılara ilişkin Türkiye’nin politikası ne olmalıdır?*” genel başlığı altında ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Burada bütün araştırmayı ve algıyı yakından ilgilendiren önerme “*Sığınmacılar savaş devam ediyor olsa bile ülkelerine geri gönderilmelidir*” şeklinde formüle edilmiştir. Bu önermeye “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde destek verenler %30,6’da kalmıştır. Türk halkının % 62,8’i gibi çok ciddi bir bölümü bu önermeye katılmadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun 3,5 yılda 1,5 milyonu aşkın Suriyeliyi konuk eden bir ülkedeki ruh hali bakımından son derece önemli ve değerli olduğu söylenebilir. İlginç biçimde Suriyeliler konusunda çok daha doğrudan ve somut sorunlarla karşı karşıya kalan bölge illerinde önermeye verilen destek daha da düşüktür. Siyasal partiler bakımından bu önermeye en az desteği BDP’liler vermiş, %80,6 oranındaki BDP’li geri göndermeye karşı görüş bildirmiştir. Türkiye’de Arapça konuşanların, bu anlamda etnik olarak Arap oldukları öngörülenlerin “göndermeye” daha güçlü destek verdiği gözlenmektedir.

“Savaş hali” cümleden çıkarıldığında yani “Sığınmacılar, Türkiye’nin sorunu değildir, ülkelerine geri gönderilmelidir” önermesi sorulduğunda buna destek verenlerin % 38,9, karşı çıkanların % 47,8 olduğu görülmektedir. Bu durum “savaş hali”nin Türk toplumu için ciddi bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Sığınmacılar savaş devam ediyor olsa bile ülkelerine geri gönderilmelidir %	12,4	18,2	11,6	45,3	12,5
Sığınmacılar, Türkiye’nin sorunu değildir, ülkelerine geri gönderilmelidir	12,9	26,0	13,3	38,0	9,8

Türk halkının Suriyelilerin bundan sonra da Türkiye’ye gelişlerine yönelik değerlendirmesi bekleneceği üzere olumsuz olmakla birlikte, % 31,7 gibi bir oran Suriye’den bundan sonra da gelenlerin kabulüne zımni kabul göstermektedir. Bunun, mevcut durum ve kapasite çerçevesinde ele alındığında, kabul kültürü bakımından dikkat çekilmesi gereken önemli bir husus olduğu söylenebilir. Bu konuda bölge illerindeki direncin daha yüksek olduğu gözlenmektedir.

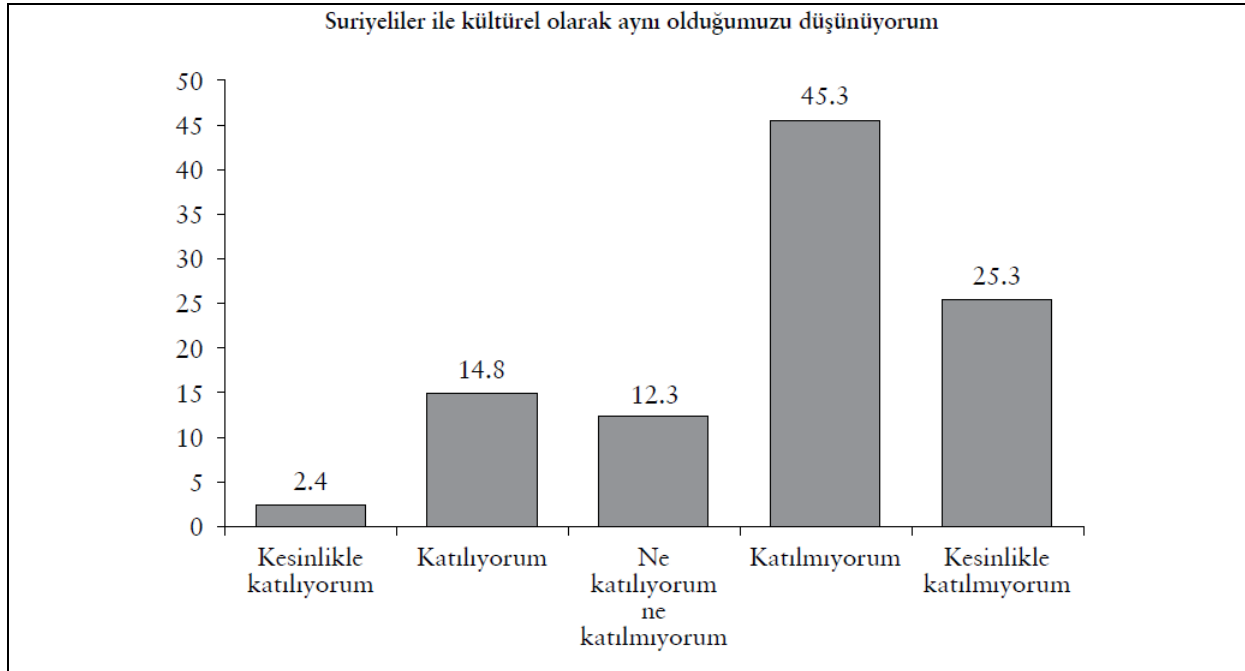
Türk halkı “Suriyelilerin Türkiye’de kalmasının büyük sorunlara yol açacağı” yönünde güçlü bir kanaate sahiptirler. Bu önermeye “kesinlikle katılıyorum” “katılıyorum” cevabı verenlerin oranı % 76,5 gibi son derece yüksektir. Bu endişe bölge illerinde daha da yüksektir (%81,7). Siyasal parti skalasında ise bu endişenin en yüksek olarak MHP’lilerde, ardından CHP ve AK Partililerde dile getirildiğini, görece olarak en az endişenin BDP’lilerde (% 50) olduğu gözlenmektedir.

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum Ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Bundan sonra kesinlikle sığınmacı kabul edilmemelidir	25,0	32,4	11,0	25,5	6,2
Sığınmacılar savaş devam ediyor olsa bile ülkelerine geri gönderilmelidir	12,4	18,2	11,6	45,3	12,5
Sığınmacılar, sadece kamplarda barındırılmalıdır	29,9	43,4	8,4	14,9	4,1
Sığınmacılar, Türkiye'nin sorunu değildir, ülkelerine geri gönderilmelidir	12,9	26,0	13,3	38,0	9,8
Sığınmacılar, sınır boyunca Suriye topraklarında tampon bölge oluşturularak orada kurulacak kamplarda bakılmalıdır	26,8	42,0	13,1	14,2	3,9

Türk halkının Suriyelilerin Türkiye'ye dağılmış vaziyette değil, sadece kamplarda barındırılması konusunda genel bir istek içinde oldukları gözlenmektedir. "Sığınmacılar sadece kamplarda barındırılmalıdır" önermesine verilen destek % 72,6 olarak gözlenmektedir. Bölge içinde bu konudaki talep daha da yükselmekte ve % 80,2'ye çıkmaktadır. Benzer bir başka yaklaşım da "Sığınmacılar sınır boyunca Suriye topraklarında tampon bölge oluşturularak orada kurulacak kamplarda bakılmalıdır" önermesinde ortaya çıkmaktadır. Bu önermeye destek verenlerin oranı % 68,8 iken karşı olanların oranı sadece % 18,1 olarak ifade edilmiştir. BDP'lilerin bu fikre son derece karşı çıktıkları gözlenmektedir. Bunda Eylül-Ekim 2014'te Kobani vesilesi ile yaşananların etkili olduğu söylenebilir. Ancak her iki önermeye verilen cevaplar, Türkiye'de halkın Suriyelilerin kamplar dışında bulunmasından çok da hoşnut olmadıklarını ortaya koymaktadır. Kamplar dışında yaşayan 1,4 milyon Suriyeli sığınmacının hiçbir şekilde kamplara alınması söz konusu olamayacağına göre politika yapıcıların bu hassasiyeti dikkate alan çalışmalar yapması gerekmektedir.

9. BİRLİKTE YAŞAM ve “KOMŞULUK” KONUSUNDAKİ ÖNGÖRÜLER

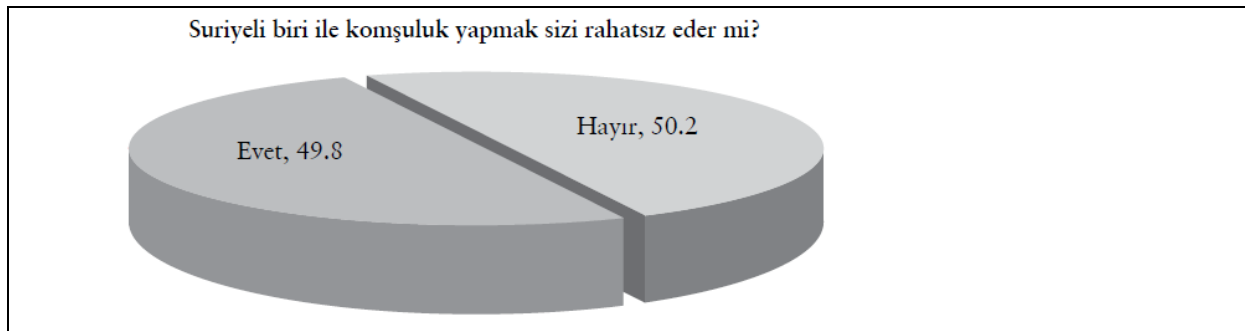
Türkiye ile 911 km sınırı olan ve dini, etnik özellikler bakımından son derece önemli benzerliklerin olduğu hep dile getirilen Suriyeliler konusunda araştırma bulguları farklı bir algıyı ortaya koymaktadır. Türk toplumu “*Suriyeliler ile kültürel olarak aynı olduğumuz*” düşüncesine çok sıcak bakmamaktadır. Bu önermeye destek verenlerin oranı sadece % 17,2’dir. Kültürel olarak farklı olduğumuz fikri ise % 70,8 gibi son derece yüksek bir oranda gerçekleşmiştir. Bilindiği üzere 2014’e kadar Türkiye’ye gelen Suriyelilerin çok büyük bölümü Sünni Araplardan oluşmaktaydı. 2014’te IŞİD’in devreye girmesi ile Ezidiler, Ermeniler, Asuriler, Kürtler, Aleviler gibi diğer Suriyeli unsurlar da Türkiye’ye geldi ve etnik-dinsel tabloda önemli bir değişim yaşandı.

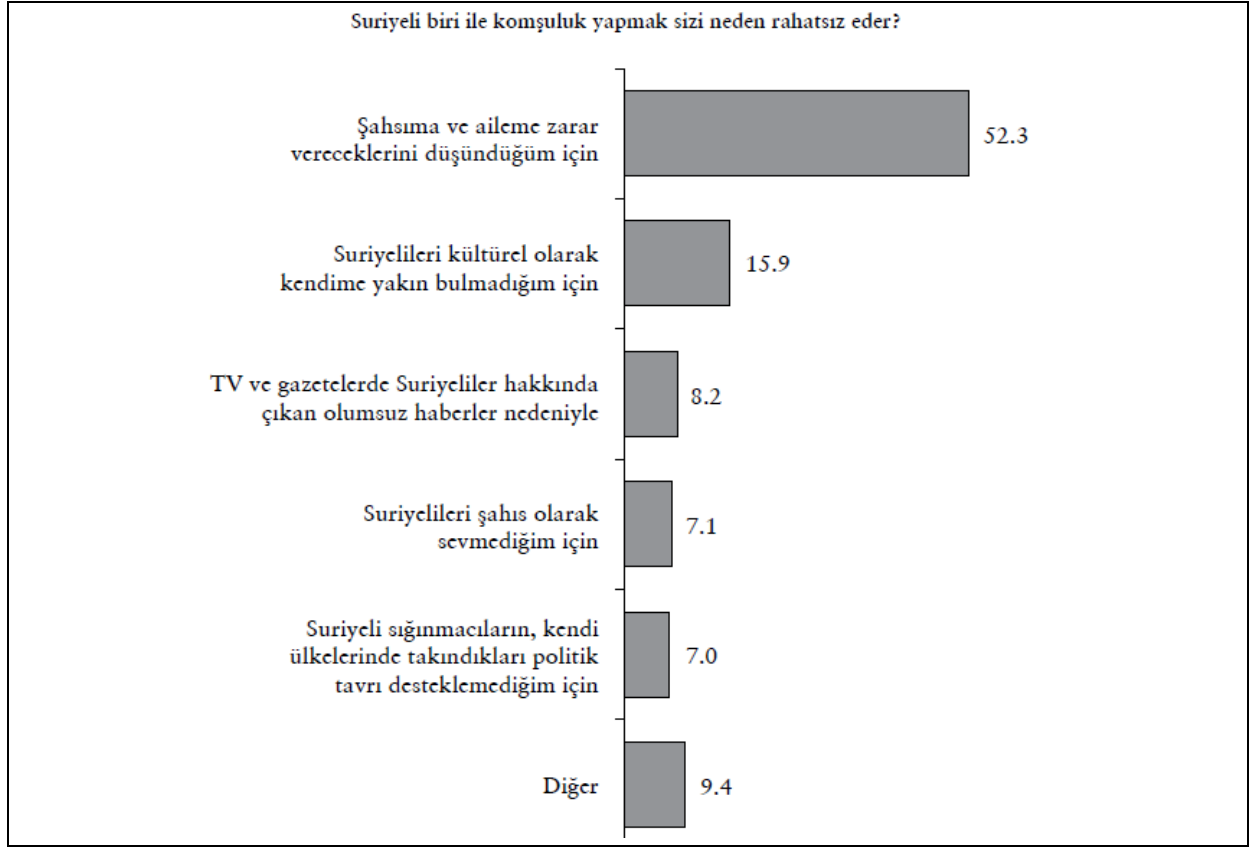


Türk toplumunun Suriyeliler ile kültürel olarak “aynı” olmadığına dair görüşlerde BDP’liler biraz daha farklılaşırlar da ciddi bir algı farklılığı olduğu söylenemez. “Kültürel benzerlik” önermesinin % 17,2’de kalması karşısında, Suriyelilerin Türkiye’ye kabul edilmeleri gerekçesi olarak ifade edilen “din kardeşliği” (% 52,9) ya da “etnik olarak kardeşlik” (% 42,1) önermelerine dair kabulün, yüksekliği de bir ölçüde anlamını yitirmektedir.

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Suriyeli sığınmacıları kabul etmememiz din kardeşliğimizin gereğidir	9,8	43,1	15,9	25,1	6,2
Suriyeli sığınmacılar etnik yönden kardeşimizdir, kabul edilmeleri gerekir	6,7	35,4	15,9	31,3	10,8
Suriyeliler ile kültürel olarak aynı olduğumuzu düşünüyorum	2,4	14,8	12,3	45,3	25,3

Araştırma çerçevesinde sorulan önemli bir soru “Suriyeli biri ile komşuluk yapmak sizi rahatsız eder mi?” sorusudur. Burada toplumun yarısının “evet” (%49,8) yarısının da “hayır” (%50,2) dediği görülmektedir. Araştırmanın devamında rahatsız olacağını ifade edenlere bunun nedeni “Suriyeli biri ile komşuluk yapmak sizi neden rahatsız eder?” şeklinde sorulmuştur. Burada ortaya çıkan veriler dikkat çekicidir. Türk halkı % 52,3 gibi yüksek bir oranla Suriyelilerin “*şahıslarına ya da ailelerine zarar vereceklerinden endişe ettikleri için*” komşuluk yapmak istemediklerini ifade etmektedirler. İlginç biçimde bu algı bölge dışında daha da yüksektir ve bir algı sorununu ortaya koymaktadır. Türk halkının ikinci önemli gerekçesi, % 15,9 ile Suriyelileri kültürel olarak kendilerine yakın hissetmemesi olarak ifade edilmiştir. Burada da –çok yüksek bir düzeyde olmasa da- bölge halkının bölge dışındakilere göre Suriyelileri daha fazla kültürel ayrılık içinde görmeleri dikkat çekicidir.





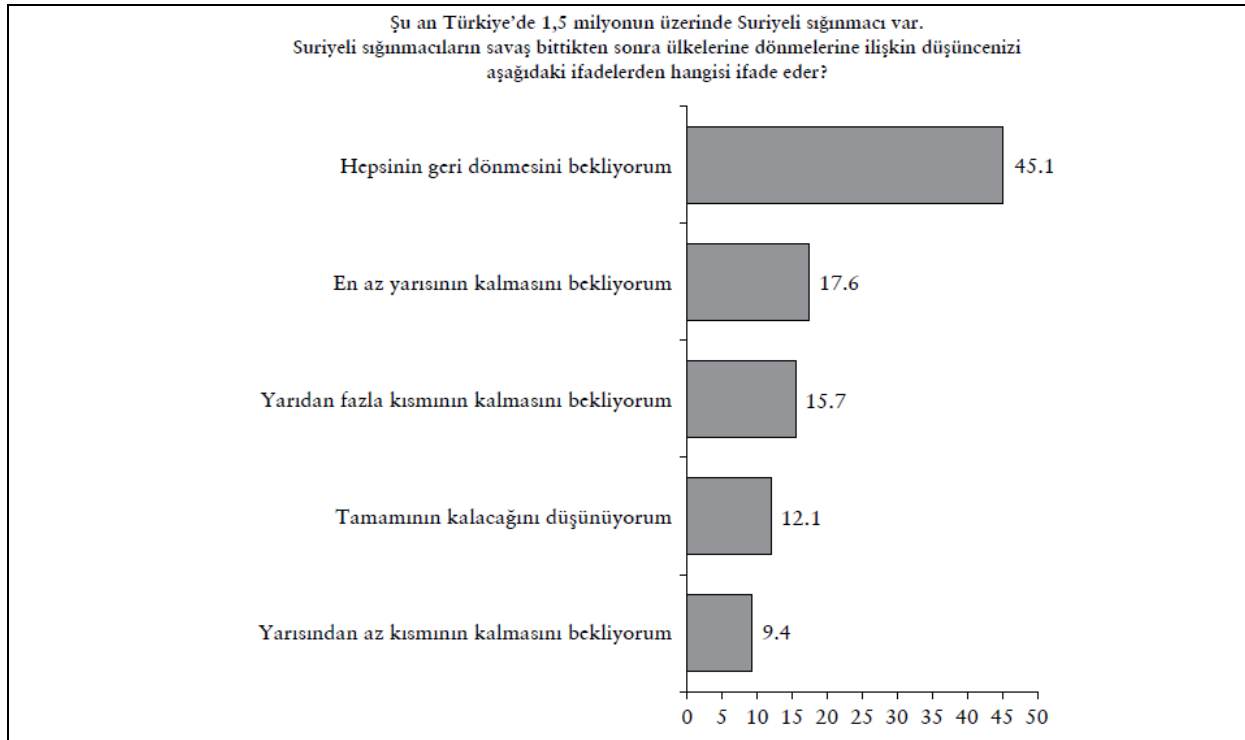
10. VATANDAŞLIK

“Kamuoyu Algısında Suriyeli Sığınmacılar Kamuoyu Araştırması”nın çarpıcı bir sonucu da vatandaşlık konusunda ortaya çıkmaktadır. Türk halkı, Suriyelilere kucak açmakla birlikte, vatandaşlık verilmesi hususunda son derece olumsuz bir görüşe sahiptir. “Sığınmacılar Türkiye vatandaşlığına alınmalıdır” önermesine gelen destek sadece % 10,8’dir. Hiçbir konuda olmadığı kadar bu konuda % 81,7 oranında net bir reddiye söz konusudur. Bu duruma siyasal parti yelpazesinde bakıldığında, vatandaşlığa bakışta ciddi farklılıklar olmadığı da gözlenmektedir. Bu durumun ilerideki uyum politikalarında mutlaka göz önünde bulundurulması gereken, siyaseten de riskli bir alan olduğu anlaşılmaktadır.

Önerme: “Suriyeli Sığınmacılar Türkiye vatandaşlığına alınmalıdır”		
	Bölge İçi (Adana,Gaziantep, Hatay, Mardin, Şanlıurfa)	Bölge Dışı (Diğer iller)
Kesinlikle Katılıyorum	2,9	1,3
Katılıyorum	7,9	5,8
Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum	7,5	7,8
Katılmıyorum	36,9	38,9
Kesinlikle Katılmıyorum	44,8	46,2
TOPLAM	100,0	100,0

11. SURİYELİLERİN KALICILIĞINA TÜRK TOPLUMUNUN BAKIŞI

“Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” başlıklı çalışma çerçevesinde yapılan kamuoyu araştırması ile Türkiye’de 3,5 yılda 1,5 milyonu bulan Suriyeli sığınmacıların geleceği konusunda Türk halkının öngörüsü ve birlikte yaşam alanına ilişkin düşünceleri farklı önermelerle ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Burada ilk olarak Türk toplumunun Suriyelilerin kalıcılığı konusuna nasıl baktıkları sorgulanmıştır. “Suriye’de savaş bittikten sonrası” konusunda ortaya çıkan veriler son derece çarpıcıdır. Buna göre Türk toplumunun % 45,1’inin Suriyelilerin tamamının döneceğini bekledikleri anlaşılmaktadır. Ancak geri kalan % 54,9’u Suriyelilerin tamamının ya da bir bölümünün Türkiye’de kalacağı görüşündedir. Yani toplumun yarısından fazlası Suriyelilerin bir biçimde Türkiye’de kalacağına inanmaktadır.



Bu konudaki görüşlerin geneli yansıttığı, bölge ile bölge dışı iller arasında, siyasal partiler arasında ve yaş grupları arasında önemli bir farklılık gözlenmediği de vurgulanmalıdır.

Türk toplumunda Suriyelilerin tamamı ya da bir bölümünün Türkiye’de sürekli olarak kalacağına dair genel beklenti, geleceğin ortak yaşamına nasıl bakıldığına dair algıları da önemli hale getirmektedir. Bu çerçevede “Suriyelilerin Türkiye’de kalması büyük sorunlara yol açabilir” önermesine gösterilen güçlü destek dikkat çekicidir.

	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
Suriyelilerin Türkiye’de kalması büyük sorunlara yol açabilir	38,5	38,0	7,0	14,0	2,5
Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayacağına inanıyorum	3,4	17,2	12,6	40,8	26,1
Sığınmacılara Türkiye genelinde yerleşmeleri sağlanarak, çalışmaları ve topluma uyum sağlamaları için politikalar geliştirilmelidir.	5,4	32,8	14,9	30,7	16,3
Suriyelilerle birlikte nüfusumuzun artması daha güçlü devlet olmamızı sağlayacaktır	1,7	10,6	10,5	42,3	35,0

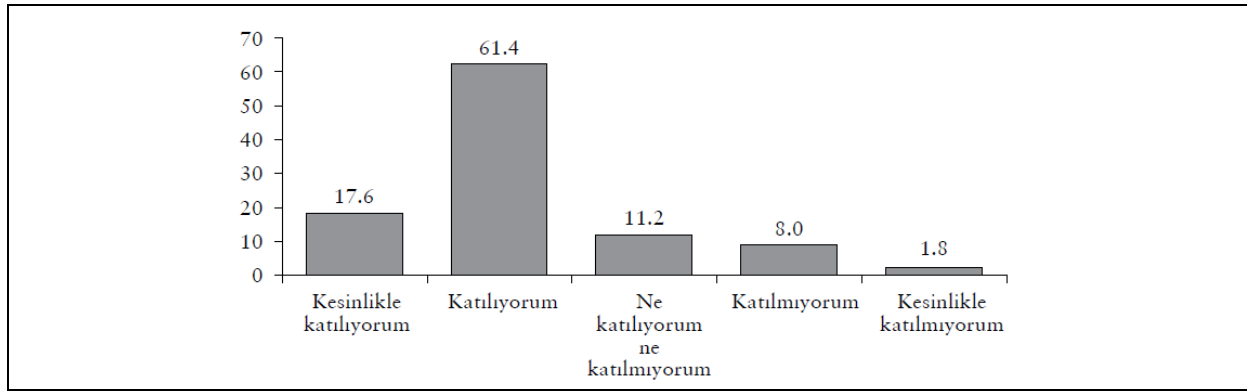
Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayacaklarına dair beklenti oldukça sınırlı düzeyde kalmaktadır. Buradaki önermeye verilen destek ile “kültürel benzeşme” konusuna verilen destek benzer oranlardadır. Ancak Türk halkının çok ciddi bir bölümü (% 66,9) Suriyelilerin Türkiye’ye uyum göstereceklerine inanmadığını ifade etmektedirler. Uyum konusunda AK Parti (% 27,8) ve BDP (% 35,6) seçmenlerinin daha umutlu olduğu anlaşılmaktadır.

“Suriyeli sığınmacıların Türkiye geneline yerleşmeleri sağlanarak, çalışmaları ve topluma uyum sağlamaları için politikalar geliştirilmelidir” şeklindeki önerme ise % 38,2 destek almıştır. Ancak burada da uyum çalışmalarının yapılmasını gereksiz görenlerin oranı % 47 gibi daha yüksek bir seviyede tespit edilmiştir. Toplumsal umutsuzluk ve isteksizliğin bu sonuçta rol oynadığı söylenebilir.

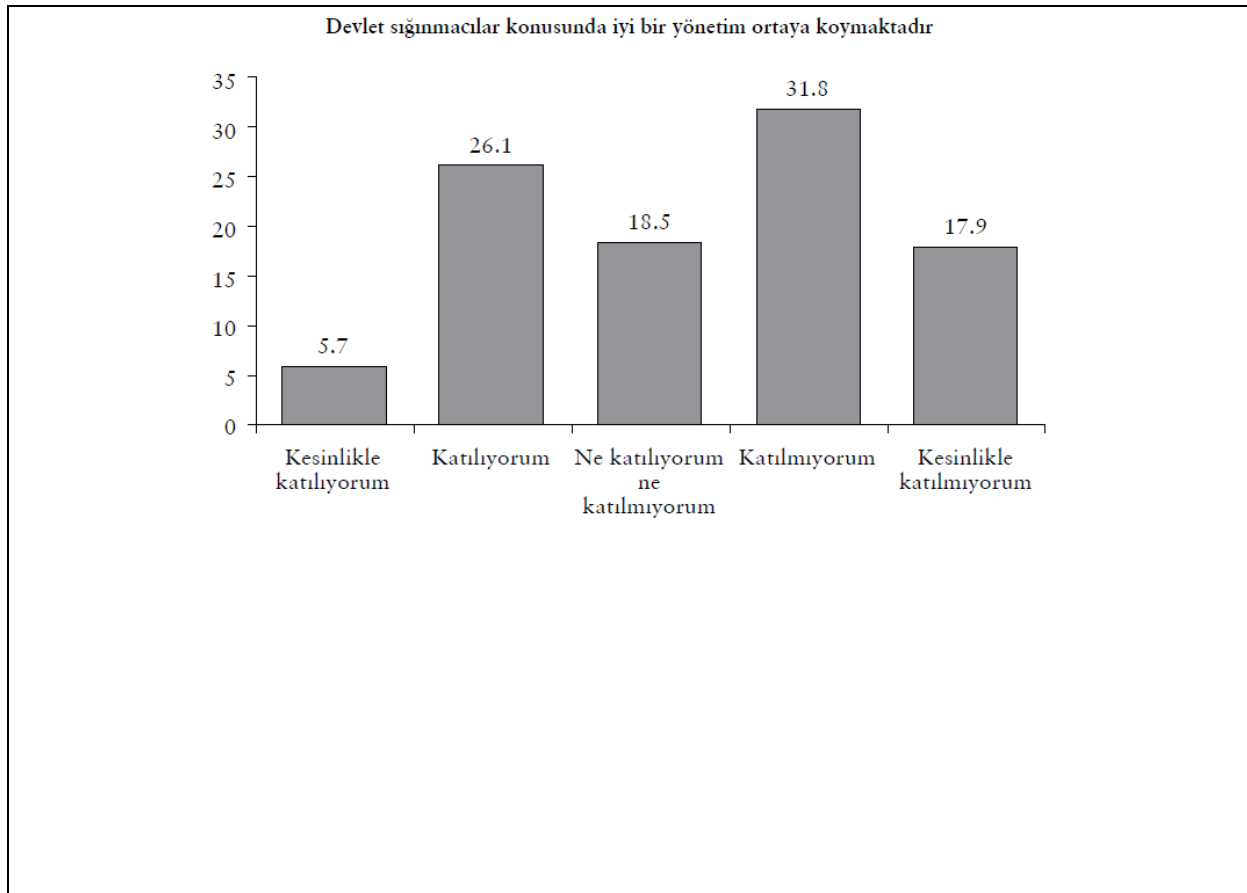
Türkiye’deki Suriyeli nüfusunun artışı zaman zaman bunların devletin bilinçli bir nüfus politikası olduğuna dair iddiaları da beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede Cumhurbaşkanı R.T.Erdoğan tarafından sıklıkla dile getirilen ve “güçlü bir devlet” için gerekliliği vurgulanan “3 çocuk” talebi ile Suriyeliler arasında bir ilişki kurulup kurulmadığı konusu bir önerme ile formüle edilmiştir. Ancak “Suriyelilerle birlikte nüfusumuzun artması daha güçlü devlet olmamızı sağlayacaktır” şeklindeki önermeye verilen destek % 12,3 gibi çok alt düzeyde kalmıştır. Suriyelilerin Türk nüfusuna yaptığı katkı ile devletin güçleneceği fikrine katılmayanların oranı % 70,6 olarak tespit edilmiştir.

12. TOPLUMSAL DUYARLILIK VE KRİZ YÖNETİMİ

Türkiye’de Suriyelilere yönelik olarak ilgi ve destek konusunda bulgulara ulaşmak amacıyla yöneltilen “**Türk halkı Suriyeli sığınmacılara kucak açmıştır**” önermesi çok büyük destek bulmuştur. Buna katılan deneklerin oranı % 79’dur. Bu görüşe katılmayanların oranı ise sadece % 9,8 olarak tespit edilmiştir. Bu durum aynı zamanda Türk halkının “biz üzerimize düşeni yapıyoruz” düşüncesi içinde olduğunu göstermektedir.



Suriyeliler krizinin önemli bir boyutu da krizin yönetilmesi ile ilgilidir. Toplumun kriz yönetimi konusundaki algısını anlamak amacıyla araştırmada yer verilen “Devlet sığınmacılar konusunda iyi bir yönetim ortaya koymaktadır” önermesine Türk halkının % 31,8 katıldığını bildirirken, % 49,7 devletin performansından yana tatminkâr olmadığını ortaya koymaktadır. Burada AK Partiye oy verenler ile diğerleri arasında ciddi ayrışma dikkat çekmektedir. Yine bölgede devletin başarılı olduğuna dair yaklaşım, bölge dışındaki algıdan daha olumsuzdur.



MEDYA ANALİZİ⁹

“Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” çalışmasının bir bölümü olarak gerçekleştirilen medya taraması Türkiye’deki genel (ulusal) ve yerel gazetelerin internet sitelerinde yer alan Suriyeli mülteciler¹⁰ konulu haber ve yorumlara yönelik bir içerik analizidir. Bu çerçevede gazetelerin mülteci olgusunu nasıl değerlendirdikleri, Suriyeli mülteciler konusuna nasıl yaklaştıkları, haber ve yorumlarda özellikle toplumsal kabul ve uyum bakımından hangi noktaların öne çıkarıldığı dikkate alınarak incelenmiştir. Çalışmada 21 genel/ulusal gazete ile Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak bulunduğu on ildeki (Adana, Adıyaman, İstanbul, İzmir, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Mersin, Şanlıurfa) toplam 56 yerel gazete taranmıştır.

3,5 yılda 1,6 milyon geldiği bir ülkede medyanın konuya ilgisinin son derece sınırlı düzeyde kaldığı, hatta bu anlamda Türk medyasının “ilgisiz” olduğu söylenebilir. Türk medyası sadece yaşanan bir olay üzerinden konuyu ele alan 3. sayfa habercilik türünden bir yaklaşımı sergilemiştir. Yerel medya doğal olarak konuya daha yakın durmuş, ama onlar da haber-olay merkezli bir yaklaşımı tercih etmişlerdir. Ulusal medyada ise Hükümete yakın-karşı olmakla orantılı Suriyeliler konusundaki haberlerin önceliğini belirlemiştir. Medyada “misafirlik” ile tanımlanan “haddini bilme” vurgusu son derece yaygın karşılaşılan bir durumdur. Ayrıca:

- Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye gelişiyle birlikte mülteciler ile ilgili haberlerin artışı ve mültecilik olgusunun artık daha fazla tartışılıyor oluşu önemli kazanımlar olarak kabul edilse de hem ulusal hem de yerel gazetelerde mülteciler ya yoksullukları ve mağduriyetleriyle ya da suç kapsamındaki eylemleriyle yer bulabilmekteler. 2014 yılı içinde bunlara Ankara, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Adana’da yapılan “*Suriyeliler Gitsin!*” türü gösteriler de eklenmiştir.
- Dolayısıyla sığınmacılar gazetelerde, bir yandan zavallı, güçsüz, problemli ve yoksul insanlar; diğer yandan kaçak, suçlu, hırsız, katil, asi, tecavüzcü, suç işleme potansiyeli olan, ülkeye maddi yük ve sıkıntı veren insanlar olarak işlenmekte ve kamuoyunun algısı da bu yönde şekillendirilmektedir.
- Mültecilerin mağduriyetleri ve mültecilere yapılan yardımlar genel olarak gazetelerde daha fazla habere konu olurken; Türkiye için yarattıkları/yaratabilecekleri sorunların ya azınlıkta ya da belirli gazetelerde göze çarpacak derecede fazlalıkta haber konusu haline getirildiği anlaşılmaktadır.
- Söz konusu sorunlar, mültecilerin işledikleri suçlar (saldırı, hırsızlık, kaçakçılık, fuhuş, taciz) ve suç işlemeye yönelik yüksek potansiyele sahip oldukları kabulü, salgın hastalık tehdidi, yüksek devlet

⁹ Medya Analizinin geniş değerlendirmesi kitapta yer almaktadır (Bkz. Dipnot 1).

¹⁰ Türkiye’deki Suriyelilerin siyasi statüsü konusundaki karmaşa medyaya da yansımaktadır. Medyada genel olarak “mülteci” kavramı kullanılmaktadır. Oysa Türkiye’nin tabii olduğu uluslararası mevzuata göre Suriyelilere mülteci demek teknik olarak mümkün değildir. Bu çalışmada Suriyeliler için “sığınmacı” kavramı tercih edilmiştir. Ancak medya analizinde haberlerin doğrudan medya kuruluşlarınca “mülteci” etiketi ile verilmesi nedeniyle özgünlüğün bozulmaması için bu kavram da “sığınmacı” anlamında zaman zaman kullanılmıştır.

harcamalarına sebep oluşları, dilencilik yapmaları, çadır kentlerde çıkardıkları isyanlar, Suriyeli kadınların kuma haline gelişleri ve bunun bölge halkı üzerindeki psikolojik etkileri, gelişlerinin kira fiyatlarını yükseltmesi ve yasadışı şekilde ucuz işçi olarak tercih edilmeleri şeklinde örneklendirilebilir.

STK ANALİZİ¹¹

Türkiye'deki Suriyeliler konusuna özel önem ve emek veren STK'lar kendi içlerinde motivasyon, hizmet alanı, hizmet unsurları, profesyonellik, devletle ilişkiler, uluslararası kurum ve kuruluşlar ile ilişkiler bağlamında farklılaşmaktadırlar. Suriyeliler konusuna başından beri en fazla destek veren STK'ların "inanç" temelli STK'lar olduğu, "hak" temelli STK'ların ise daha çok uluslararası kurum ve kuruluşlardan aldıkları desteklerle alanda hizmet vermeye çaba gösterdikleri gözlenmektedir. Ayrıca konuya ilgi gösteren özellikle de bölgedeki meslek odaları ve sendikalar, zaman zaman da siyasi parti teşkilatları da çeşitli faaliyetler göstermektedir. STK'ların bir bölümü sadece bölge illerinde faaliyet gösterirken, bazılarının aynı zamanda bölge dışı illerde de aktif oldukları gözlenmektedir. Bazı STK'lar Suriye içine de yardım sağlama konusunda faaliyet göstermektedirler. STK'ların profesyonellik düzeyleri de oldukça farklıdır. Bu konularda çok uzun bir geçmişi ve tecrübesi olan, aynı zamanda uluslararası bağlantıları olan STK'lar olduğu gibi, özellikle bölgede çok kısa bir zaman önce oluşturulan ve çok büyük bölümü kişisel fedakârlıklarla faaliyet gösteren küçük ölçekli STK'lar da bulunmaktadır. Olması gereken düzeyden hala çok uzak olursa da STK'ların bu konuda ortaya koydukları istek, gayret ve performans oldukça umut vericidir.¹²

STK'ların sürecin içine daha fazla çekilmesi, hem yaşanan kriz, hem ileride karşılaşılabilecek sorunlar hem de sivil toplumun gelişmesi bakımından son derece önemlidir. Uluslararası STK'ların hareket alanının da genişletilmesi gerekmektedir. STK'ların sağlıklı veri ve bilgi alabilmelerinin de yolu açılmalıdır.

¹¹ STK Analizinin geniş değerlendirmesi kitapta yer almaktadır (Bkz. Dipnot:1).

¹² Av .Taner Kılıç: Kentlerdeki Mültecilere Karşı Sivil Toplumun Sorumluluğu, Mültecilerle Dayanışma Derneği <http://www.multeci.org.tr/haberdetay.aspx?Id=98>

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ GÖÇ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI MERKEZİ-HUGO**www.hugo.hacettepe.edu.tr**

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO) 2011 yılında kuruldu. Dünyanın her geçen gün daha da önemli bir gündem maddesi haline gelen göç, özel olarak da ulus-aşırı göçler konusunda çalışmalar yapan HUGO'nun temel çalışma alanlarından birisi sayıları 6 milyon aşan yurtdışında yaşayan Türklere'dir. 3 milyonu Almanya'da olmak üzere 5 milyon civarında Türkiye kökenli göçmenin yarım asırlık geçmişleri, hem yaşadıkları ülkelerdeki kazanım ve sorunları, hem de Türk iç ve dış siyaseti bakımından da önem taşımaktadır. HUGO, geniş ve farklı disiplinlerden gelen ekibi ile uyum, medya, kimlik, Avrupalılaşıma, İslam-İslamafobi, imaj, siyaset, sivil toplum, ekonomik faaliyetler, güvenlik, ayrımcılık, din, dil, demografik gelişimler vb önemli alan ve temalarda alanda kamuoyu araştırmaları yapmakta, raporlar hazırlamakta, panel-sempozyum-kongreler düzenlemekte, sergiler, TV programları vb etkinliklerde yer almaktadır. HUGO aynı zamanda ulusaşırı göçler bakımından bir hedef ülke haline dönüşen Türkiye içinde gerçekleşen toplu göç hareketleri konusunda da çalışmalar yapmaktadır.

HUGO ARAŞTIRMALARI (seçilmiş):

- 2014- "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" (IOM ve KAS işbirliğinde)
- 2013- EURO-TURKS-BAROMETRE: Avrupa'da yaşayan Türklerin % 90'ının bulunduğu 11 Avrupa ülkesinde 2634 kişilik bir örneklem ile gerçekleştirilen kamuoyu araştırması. Bu çalışma her yıl tekrarlanacak şekilde düzenlenmiştir. 2014 Aralık ayında içinde ikinci çalışma yapılacaktır.
- 2013 – Türkiye Kökenli Alman Vatandaşlarının Almanya Federal Meclisi (Bundestag) Seçimlerinde Siyasal Davranışlarının ve Tercihlerinin Tespiti Araştırması
- 2013- Avrupa'da Türk Yerel Medyası Araştırması
- 2012- Fransa'daki Türkiye Kökenlilerin Güncel Konulardaki Görüş ve Düşünceleri Araştırması
- 2011- "Almanya'da İrkçi Neo-Nazi Cinayetler: Türklerin Görüş ve Duyguları Araştırması"nın Verileri Işığında Almanya'daki Türkler"

HUGO SEMPOZYUMLARI (seçilmiş):

- 2014: Türkiye'deki Suriyeliler Uluslararası Çalıştayı
- 2014: Türkiye ve Uluslararası Göç (Oxford Üniv. COMPAS işbirliğinde)
- 2013: Avrupa'da Göç, İslam ve Çokkültürlülük Sempozyumu (Ankara) T.C. Cumhurbaşkanlığı Himayesinde, (IOM, UNESCO, TBMM, OXFORD UNİ işbirliğinde)
- 2012: Türkiye'de ve Dünya'da Göç Uluslararası Sempozyumu-Gaziantep Üniv. ile
- 2012: Avrupa Türkleri Uluslararası Sempozyumu (IOM, KAS işbirliğinde)

Doç. Dr. M. Murat ERDOĞAN, Director of HUGO**merdogan@hacettepe.edu.tr / ++90 532 300 1373 / www.mmuraterdogan.com**